

Møte tirsdag den 4. mars kl. 10

President: I n g e L ø n n i n g

D a g s o r d e n (nr. 58):

1. Interpellasjon fra representanten Bjarne Håkon Hanssen til helseministeren:

«Brennpunkts gjennomgang av erfaringene med pasientskadeerstatningsordningen 14. januar 2003 viste at pasienter ikke føler seg ivaretatt. Saksbehandlingstiden er svært lang. Antall avslag er meget høyt. Ved årsskiftet trådte pasientskadeloven delvis i kraft. Et enstemmig storting la til grunn at lovfesting vil gi flere pasienter mulighet til erstatning. Praksis må bygge på en mindre streng uaktsomhetsvurdering, og i lovtteksten ble objektivisering av ansvaret presisert. Stortinget la avgjørende vekt på at saksbehandlingen skal være rask, og understreket betydningen av imøtekommenhet og god informasjon når krav om erstatning fremsettes.

Hva mener statsråden skal til for at målene for lovfesting skal gi seg utslag i endret praksis, hvilke tiltak gjennomføres, og hvordan vil statsråden sørge for evaluering av om ordningen fungerer tilfredsstillende?»

2. Interpellasjon fra representanten Søren Fredrik Voie til utdannings- og forskningsministeren:

«Det er bred politisk enighet i Stortinget om økt satsing på forskning og utvikling (FoU). Gjennom innføringen av skatteavskrivninger skjer det en positiv økning av næringslivets bidrag til FoU, samtidig som bevilgningene over statsbudsjettet økes betydelig. Men det er ingen automatikk i at økt FoU-innsats gir økt verdiskaping i næringslivet. Norske universitets- og forskningsmiljøer synes å spille en langt mer beskjeden rolle i innovasjon og nyskaping enn tilsvarende miljøer internasjonalt. En svakhet ved det norske FoU-systemet kan være mangelfull orientering mot nytt næringsliv og manglende interesse for innovasjon og å omsette ny kunnskap og forskningsresultater i næringsvirksomhet.

Hvordan vil statsråden sikre at bevilgninger til FoU kan bidra til økt innovasjon og verdiskaping i næringslivet og samfunnet for øvrig?»

3. Interpellasjon fra representanten Signe Øye til kommunal- og regionalministeren:

«Arbeidet med å bosette flyktninger i kommunene går for sakte, og er langt unna måloppnåelse. I fjor var målet å bosette 8 800 flyktninger. Resultatet var at kun 4 902 kunne flytte fra mottakene. Per 1. januar d.å. hadde landets kommuner fattet vedtak om å bosette drøyt 5 600 personer, noe som er 1 600 mindre enn behovet. Erfaringsmessig bosetter kommunene færre flyktninger enn det antall de har fattet vedtak om. Signaler fra en rekke kommuner tyder på at det er mindre vilje til å bosette flyktninger nå enn tidligere. Begrunnelsen er bl.a. den økonomiske situasjonen og usikkerhet knyttet til finansiering av boliger i Husbanken. Det resulterer i at flyktninger som har

fått opphold i Norge, må bo lenger på mottak enn nødvendig. Siste tall fra UDI viser at over 2 100 av dem som bor i mottak, har fått bosettingstillatelse.

Hva vil statsråden foreta seg slik at målsettingene om bosetting av flyktninger nås?»

4. Referat

Presidenten: Den innkalte vararepresentant for Oppland fylke, Reidun *Gravdahl*, har tatt sete.

Representanten Øystein Djupedal vil fremsette et privat forslag.

Øystein Djupedal (SV): På vegne av representantene Kristin Halvorsen, Karin Andersen og meg selv vil jeg fremme forslag om strakstiltak mot arbeidsledighet.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

S a k n r . 1

Interpellasjon fra representanten Bjarne Håkon Hanssen til helseministeren:

«Brennpunkts gjennomgang av erfaringene med pasientskadeerstatningsordningen 14. januar 2003 viste at pasienter ikke føler seg ivaretatt. Saksbehandlingstiden er svært lang. Antall avslag er meget høyt. Ved årsskiftet trådte pasientskadeloven delvis i kraft. Et enstemmig storting la til grunn at lovfesting vil gi flere pasienter mulighet til erstatning. Praksis må bygge på en mindre streng uaktsomhetsvurdering, og i lovtteksten ble objektivisering av ansvaret presisert. Stortinget la avgjørende vekt på at saksbehandlingen skal være rask, og understreket betydningen av imøtekommenhet og god informasjon når krav om erstatning fremsettes.

Hva mener statsråden skal til for at målene for lovfesting skal gi seg utslag i endret praksis, hvilke tiltak gjennomføres, og hvordan vil statsråden sørge for evaluering av om ordningen fungerer tilfredsstillende?»

Bjarne Håkon Hanssen (A): Jeg har fått en rekke henvendelser fra folk som ikke er fornøyd med den behandlingen de har fått fra Norsk Pasientskadeerstatning, som jeg heretter vil omtale som NPE. Det kan selvfølgelig skyldes at NPE på rett grunnlag har avslått krav om erstatning, men veldig mange av henvendelsene handler om at folk føler seg dårlig behandlet. Folk lever i uvissheit, saksbehandlingen strekker seg over år, og trussel om å gå rettens vei fører til at NPE skifter standpunkt. Dette for å nevne noe.

Mer eller mindre tilfeldige henvendelser gir selvsagt ikke et fullstendig bilde, og en skal være forsiktig med å trekke bastante konklusjoner på et slikt grunnlag. Poenget med denne interpellasjonen er derfor å bidra til en debatt, stille noen viktige spørsmål og sette et område hvor jeg tror det trengs forbedringer, i fokus.

Først et lite tilbakeblikk. Pasientskadeloven trådte som kjent i kraft 1. januar i år. Loven bygger i stor utstrekning på den midlertidige erstatningsordningen for

pasientskader som ble innført 1. januar 1988. Det ble gjennomført en større evaluering av denne ordningen i 1994, og evalueringen fikk mye å si for lovutformingen. Stortinget hadde ved behandlingen av lovforslaget høye forventninger til at en permanent lov ville sikre pasientene mulighet for god oppfølging. Hele sosialkomiteen var opptatt av at loven skal fokusere på pasientens skade. Pasienten må heller ikke bevise at noen i helsevesenet kan bebreides for at skaden er skjedd, og komiteen la til grunn at lovfesting ville gi flere pasienter mulighet til erstatning både gjennom ordningen og ved domstolene. Komiteen var enig i at alminnelig erstatningsrett ikke gir tilstrekkelig vern for personer som skades ved ytelse av helsetjenester, og at praksis må bygge på en mindre streng uaktsomhetsvurdering.

Stortinget har altså forsøkt å legge til rette for NPE til det beste for den enkelte.

Så langt om intensjonen, men la meg komme med noen eksempler på hva folk skriver til meg. En mann skriver:

«Vi mener at det ikke skal være slik at vi skal måtte møte skarpskodde jurister i en vanskelig sak i retten for å få erstatning.»

En kvinner skriver:

«Jeg kjenner et tilfelle hvor sykehuslegen innrømmet feilbehandling og oppfordret pasienten til å søke erstatning hos NPE. Vedkommende gjorde det, men fikk avslag med en gang og ga opp.»

En annen kvinne skriver:

«Etter at vi hadde stått fram i media bl.a. i NRK Puls så har jeg fått flere henvendelser fra hele landet fra folk som er i samme situasjon som oss, de føler at NPE ikke har gitt dem den hjelpen som de forventet. Kan velferd Norge være bekjent av et sånt organ? Nå har vi anket vår sak inn for menneskerettighetsdomstolen.»

De fleste skadelidende tar kontakt fordi det tar så lang tid fra de fyller ut skadeskjema til saken er avgjort. En viktig begrunnelse for at man valgte en erstatningsordning, var raskere saksbehandling. Ordningen skulle være billigere og smidigere enn domstolveien. Et viktig spørsmål i denne interpellasjonen er: Hvilke tiltak kan gjøres for at denne intensjonen kan etterleves?

Er det for få saksbehandlere i NPE? Må vi finne nye metoder for å sikre at sykehusene opplyser sakene raskere? Når det tar lang tid, er det da viljen eller systemet det bør gjøres noe med? Hvis det er nødvendig med ekspertuttalelser i de fleste saker, og det er vanskelig å få objektive eksperter i de små fagmiljøene her i landet, bør NPE da skaffe seg et skandinavisk eller europeisk kontaktnett av eksperter som kan bistå, slik at denne delen av saksbehandlingen ikke tar for lang tid? Det er ikke sikkert det er loven det er noe feil med, kanskje praktiske tiltak rundt saksbehandlingsflyten kan bedre situasjonen for mange pasienter?

Et annet viktig område som jeg ønsker å berøre i denne interpellasjonen, er skader i tilknytning til fødsel. Ut fra det jeg har lest om loven og behandlingen av den, så framgår det ikke at enkelte skadekategorier skal undergis

strengere risikovurdering. Men av de henvendelser jeg har mottatt, synes det som om det er særlig vanskelig å få erstatning ved fødselsskader. Jeg spør: Skal fødselsskader behandles annerledes enn andre skader i NPE?

Jeg har fått en henvendelse fra et foreldrepar som for ti år siden fikk en datter med en alvorlig fødselsskade ved Nordland Sentralsykehus. I seks år var saken inne til behandling i Norsk Pasientskadeerstatning. I løpet av de seks årene tok NPE aldri kontakt med foreldrene eller stilte noen spørsmål om skademeldingen. Det ble etter hvert konkludert med at babyen fikk en skade under fødselen, men noen erstatning ble det ikke. Spesialistuttalelser fra diverse gynekologer ble innhentet, men heller ikke disse kontaktet foreldrene for å høre deres versjon av hendelsesforløpet. Foreldrene mener at de ensidig stolte på opplysningene i journalen, som etter foreldrenes mening var feil. Saken ble anket til Pasientskadenemnda, der de heller ikke fikk medhold. Etter nemndbehandlingen hadde det gått syv år. Men foreldrene valgte likevel å gå rettens vei, og vant i herredsretten. NPE valgte å anke saken inn til lagmannsretten, der foreldrene tapte. NPE la i lagmannsretten vekt på å stille foreldrenes forklaring i tvil, siden det hadde gått så lang tid. Hvordan blir det da med pasientens rettssikkerhet? Det tar seks-syv år å behandle saken, og det synes som om tidsaspektet også får konsekvenser for resultatet?

For mange innebærer det å gå til sak en økonomisk belastning i en fra før vanskelig situasjon. Noe av ønsket om egen lov og ordning var jo nettopp at økonomi og særlig sterke ressurser for øvrig ikke skulle være nødvendig i pasientrettighetssaker.

Som sagt: Jeg ønsker gjennom denne interpellasjonen å bidra til debatt. I forbindelse med saker om pasientskader møter vi mennesker som ofte har gjennomgått mye lidelse. De fortjener vår respekt. Derfor må vi spørre oss: Fungerer NPE som det skal? Er ting kanskje i ferd med å bedres? Hvor går veien videre?

Statsråd Dagfinn Høybråten: La meg innledningsvis si at jeg, i likhet med spørsmålsstilleren, finner grunn til å ta på alvor at pasienter ikke føler seg ivaretatt i pasientskadeerstatningsordningen, og at jeg fullt ut deler intensjonen om at ordningen må fungere tilfredsstillende i forhold til mennesker i en sårbar livssituasjon.

Vi har fra nyttår fått en ny lov til erstatning for en midlertidig ordning om pasientskadeerstatning. Jeg skal redegjøre kort for bakgrunnen for den ordningen som gjelder i dag.

I januar 1987 ble det vedtatt at Justisdepartementet skulle utrede spørsmålet om å lovfeste et objektivt erstatningsansvar for pasientskader. I påvente av en slik lov ble det etablert en midlertidig erstatningsordning. Ordningen ble etablert på bakgrunn av en avtale mellom staten og landets fylkeskommuner. Regler for midlertidig ordning med pasientskadeerstatning for somatiske sykehus og poliklinikker trådte på grunnlag av avtalen i kraft 1. januar 1988. Fra 1. juli 1992 ble det gitt tilsvarende regler for kommunelegetjenesten og kommunal legevakt og for psykiatriske sykehus og deres poliklinikker.

Saksmengden har økt siden opprettelsen. I 1992 mottok Norsk Pasientskadeerstatning 1109 saker, mens sammenlignbart tall for 2001 var 2239. Erstatningsutbetalingene fra NPE utgjorde i 2001 218 mill. kr. Fra 1988 til og med 2001 er det utbetalt erstatninger på 1,4 milliarder kr fra ordningen.

Ved kgl. res. av 11. september 1987 ble det oppnevnt et utvalg for å utrede og foreslå lovbestemmelser om pasientskadeerstatning. Utvalget avgav sin innstilling i desember 1991.

Styret i Norsk Pasientskadeerstatning oppnevnte i september 1993 et utvalg, Evalueringsutvalget, som fikk i oppdrag å evaluere den midlertidige ordningen med pasientskadeerstatning. I februar 1994 avgav Evalueringsutvalget sin utredning til styret i Norsk Pasientskadeerstatning. Resultatene fra utredningen ble det tatt hensyn til ved utarbeidelsen av loven.

Justisdepartementet fremmet så i Ot.prp. nr. 31 for 1998–99 et forslag til lov om erstatning ved pasientskader, pasientskadeloven. I Ot.prp. nr. 55 for 1999–2000, Om lov om erstatning ved pasientskader mv., foreslo departementet enkelte tekniske tilpasninger i utkastet til ny pasientskadelov.

Forslaget til ny pasientskadelov ble behandlet av sosialkomiteen i Innst. O. nr. 68 for 2000–2001, og loven trådte i kraft for den offentlige helsetjenesten 1. januar i år.

Pasientskadeloven utvider som kjent den midlertidige ordningen med pasientskadeerstatning. Den midlertidige ordningen inneholdt erstatningsregler som dekket offentlige somatiske og psykiatriske sykehus med deres poliklinikker, samt den kommunale legetjenesten. Den nye loven utvider virkeområdet til å gjelde hele helsetjenesten, herunder de kommunale sykehjemmene og den private helsetjenesten.

Ordningen er basert på et såkalt objektivisert erstatningsansvar. I det ligger et utvidet ansvar i forhold til hva som ellers følger av norsk erstatningsrett. Etter alminnelig erstatningsrett kreves det at det kan påvises uaktsomhet, skyld, fra skadevolder for at det skal være grunnlag for erstatning. Etter pasientskadeloven er det ikke nødvendig å påvise uaktsomhet for å få erstatning.

Ansvarsgrunnlaget framkommer i pasientskadeloven § 2 ved at det skal gis erstatning for flere forhold enn det som følger av alminnelige erstatningsregler. Det skal gis erstatning for pasientskader som skyldes svikt ved ytelsen av helsehjelp selv om ingen kan lastes, teknisk svikt ved apparat, redskap eller annet utstyr som er brukt ved ytelse av helsehjelpen, smitte eller infeksjon som ikke skyldes pasientens tilstand eller sykdom, eller ved vaksinasjon.

Det skal tas hensyn til om de krav skadelidte kan stille til virksomheten eller tjenesten på skadetidspunktet, er tilsidesatt. Utilstrekkelige ressurser medfører ikke ansvar hvis ressursfordelingen har vært forsvarlig og virksomheten i alminnelighet holder en forsvarlig standard.

I tillegg kan det unntaksvis gis erstatning når det har skjedd en pasientskade som er særlig stor eller uventet, og som ikke kan ses som et utslag av en risiko som pa-

sienten må akseptere. Informasjon gitt på forhånd, skal ivektlegges.

Det er videre et rent objektivt ansvar som kommer til uttrykk for uoppklarte ansvarsforhold. Dersom årsaken til en skade ikke lar seg bringe på det rene og skaden sannsynligvis skyldes ytre påvirkning på en pasient under behandling, skal det normalt antas at skaden skyldes feil eller svikt ved ytelse av helsehjelpen.

Ved at ansvarsgrunnlaget gir erstatning for flere skadegrunnlag enn det den alminnelige erstatningsretten gjør, medfører ordningen at flere pasienter får mulighet til erstatning. Det er presisert i forarbeidene til pasientskadeloven at terskelen for å konstatere ansvar heller må settes for lavt enn for høyt.

Det at ansvarsgrunnlaget i pasientskadeloven skal gjelde ved alle pasientskader, og ikke kun ved skader som har oppstått i offentlig helsetjeneste, medfører også at flere pasienter får mulighet for erstatning i forhold til denne loven enn tidligere. Det forutsetter imidlertid at loven trer i kraft i sin helhet. Jeg tar sikte på at det kan la seg gjøre fra 1. januar neste år. Men allerede i dag er det flere som faller inn under pasientskadelovens ordning enn tidligere, ved at ansvarsområdet som staten dekker er større etter den nye loven enn etter den midlertidige ordningen.

Saksbehandlingstiden er i mange saker uakseptabelt lang. Innsatsen for å korte ned saksbehandlingstiden for sakene i Norsk Pasientskadeerstatning må derfor intensiveres. Som i de fleste erstatningssaker, vil det ta noe tid før erstatning blir utbetalt. Det kan gå med noe tid til å fastsette sammenhengen mellom skaden og den skadevoldende handling, og det tar tid å fastsette skadens omfang.

De fleste saker avgjøres innenfor pasientskadeordningen i løpet av to år. Ved utgangen av 2001 viser statistikken fra NPE av 94 pst. av sakene meldt i 1998, var avsluttet, mens av saker meldt i 1999, var 85 pst. avsluttet.

Enkelte saker kan imidlertid ta svært lang tid. Faktorer som spiller inn av betydning for saksbehandlingstiden, er bl.a. sakens kompleksitet og tilgangen til nødvendige dokumenter. Størstedelen av saksbehandlingstiden går med til å kommunisere med pasientene og deres advokater og til å innhente vurderinger fra medisinsk sakkyndige.

I saker hvor det blir gitt medhold i erstatning, kan det være nødvendig å avvente resultatet av pågående behandling, eller en avklaring av hvordan vedkommende vil klare seg i arbeidslivet, før saksbehandlingen kan avsluttes. Fødselsskadene, som interpellanten var inne på, står generelt i en vanskelig stilling, og kan ta lang tid fordi det kan være nødvendig å se barnets utvikling for å vurdere skadens omfang og dermed framtidig behov. Der det er grunnlag for det, erkjenner Norsk Pasientskadeerstatning ansvar og foretar en midlertidig utbetaling.

For å øke fokuseringen på saksbehandlingstiden har departementet i et lovendringsforslag som nå er på høring, foreslått at dersom en sak ikke er ferdigbehandlet innen to år, så kan pasienten be Pasientskadenemnda om å overta behandlingen av saken. Dette er et tiltak jeg me-

ner vil legge et betydelig press på saksbehandlingstidene i NPE, og som jeg har tro på kan fungere i så måte.

Norsk Pasientskadeerstatning har utarbeidet en hjemmeside med informasjon om ordningen og saksbehandling. Her får pasientene vite hvordan de skal gå videre med sin sak.

Det følger videre av pasientskadeloven at forvaltningsloven gjelder for saksbehandlingen i NPE. Som en følge av dette skal sakens parter, skadelidte eller pårørende samt behandlingsstedet, holdes informert om sakens gang gjennom bl.a. å få tilsendt kopi av korrespondansen i saken. Den type eksempler på manglende kommunikasjon som representant Bjarne Håkon Hanssen refererte til, vil være et klart brudd med disse lovbestemmelsene.

Stortinget har i St.prp. nr. 1 for 2002-2003 bedt om at det foretas en evaluering av Norsk Pasientskadeerstatning og pasientskadeerstatningsordningen. Det er jeg helt enig i at det er behov for, ikke minst i lys av den kritikk som ordningen er blitt gjenstand for gjennom den senere tid.

Helsedepartementet vil derfor sørge for en uavhengig evaluering, og har bedt Statskonsult om å gjennomføre den evalueringen. I mandatet for evalueringen inngår det at det bl.a. skal fokuseres på den service pasientene får hos NPE, som var et viktig tema i innlegget til interpellanten her i dag. Man skal også fokusere på saksbehandlingstiden, og man skal fokusere på bruken av sakkyndige til å opplyse sakene. Det vil også bli sett nærmere på den forståelsen av regelverket som NPE legger til grunn under sin saksbehandling, og det vil ikke minst bli sett på om de intensjoner og føringer som ligger i forarbeidene, blir ivaretatt på en betryggende måte.

Jeg mener på denne bakgrunn at vi har et godt grunnlag for å ta oss av pasientskader i Norge. På grunnlag av resultatene fra evalueringen som nå settes i gang, vil jeg se på om det er behov for ytterligere tiltak som må iverksettes for å sikre pasientene et godt system og en god behandling, og jeg vil komme tilbake til Stortinget med en nærmere redegjørelse for konklusjonene i den evalueringsprosessen som nå er igangsatt.

Bjarne Håkon Hanssen (A): La meg få starte med å takke for svaret. Jeg må si jeg synes at helseministeren gav et positivt svar. Det var en offensiv helseminister som svarte, og han falt ikke for en eventuell fristelse i forhold til å gå i forsvarsposisjon.

Det jeg synes er interessant i svaret til helseministeren – som er en vurdering jeg langt på vei vil si jeg deler – er at det lovverket vi nå har og er i ferd med å få på plass, skal være tilstrekkelig til at Stortinget har gjort sin jobb i forhold til behovet for å ha et ryddig og bra lovverk for pasientskadeerstatning i Norge. Langt på vei tror jeg det. Det er klart at det alltid kan være behov for noen små justeringer, men langt på vei er lovverket på plass. Så vil utfordringen være å få systemet til å fungere i tråd med intensjonene i lovverket, og her tror jeg, som jeg forsøkte å påpeke i mitt hovedinnlegg, at det er et stykke vei å gå. Jeg mener at det også lå i svaret fra helseministeren, f.eks. at saksbehandlingstiden er uakseptabelt lang.

Nå får vi en evaluering av ordningen, og jeg tror det er veldig viktig at helseministeren redegjør – selvfølgelig – for denne evalueringen overfor komiteen, og også inviterer komiteen til en dialog om hva slags tiltak som nå må settes i verk for at vi kan få en ordning som i praksis fungerer slik som Stortinget har forutsatt gjennom lovvedtak.

En del av de historiene som har kommet meg for øre gjennom at folk har henvendt seg til Stortinget, må jeg si er av en slik karakter at den service og den mottakelse folk har fått, er under enhver kritikk. Man kan på en måte forstå at folk kan ha en stresset arbeidssituasjon, og at det er krevende saker, og selvfølgelig er det to parter. Norsk Pasientskadeerstatning skal selvfølgelig ikke være en slags venneforening for pasientene. Men den holdning og den respekt man skal møte folk med når de tar kontakt, kan det ikke herske noen tvil om, og derfor er det all grunn til å ha denne saken i fokus. Jeg er, som sagt, glad for den offensive holdning som lå i helseministerens svar, og derfor ser jeg også fram til debatten.

Statsråd Dagfinn Høybråten: La meg si meg enig med interpellanten i at jeg tror vi i hovedsak har et regelverk som er godt i forhold til det siktemålet som har vært med hensyn til etableringen av en pasientskadeerstatningsordning i Norge. Jeg vil imidlertid vise til at det er varslet noen endringer i forhold til det å legge press på NPE ved at pasientene etter en viss tid kan kreve saken framlagt for nemnda og dermed bryte en for lang saksbehandlingstid i NPE.

La meg også si at NPEs oppgave er å hjelpe den enkelte til sin rett, verken mer eller mindre. Men *det* er også NPEs oppgave. Det er ikke mulig å gjøre alle til lags. Det er ikke mulig å innvilge alle krav. Men det er ingen unnskyldning for ikke å behandle folk med respekt og gi god informasjon og service. Her tyder enkeltsaker på at det er et rom for forbedring.

Med den smule erfaring jeg har fra andre deler av forvaltningen når det gjelder kamp mot lange saksbehandlingstider, vet jeg at det går an. Det går an å fokusere på hva som skaper forsinkelser i saksbehandlingssprosessen, og hvordan man kan blokke ut flaskehalsen for å få sakene raskere fram. Jeg sier dette i respekt for at det på dette feltet er en del saker som må ta tid, rett og slett fordi de har en slik karakter at kravet ikke kan avklares i løpet av veldig kort tid. Men når det er sagt, tror jeg at potensialet for kortere saksbehandlingstider er der. Jeg vil følge våkent med på om NPE har den nødvendige kapasitet og kompetanse i forhold til dette, og jeg vil sørge for at det i NPEs styre er folk med erfaring fra denne type arbeid som kan være med og utvikle administreringen av ordningen på en god måte.

Asmund Kristoffersen (A): Helseministerens svar gav inntrykk av nødvendig oppfølging av hvordan pasientskadeerstatningen fungerer i praksis.

Som stortingsrepresentant mottar en over tid mange henvendelser fra folk som føler seg oversett eller direkte avvist i møte med pasientskadeerstatningssystemet. Det

som kjennetegner mange henvendelser, er ekstremt lang saksbehandlingstid, som synes å ha karakter av ren trenering i mange tilfeller. Noen saker som ikke finner sin løsning, synes også å være svært alvorlige.

Dette betyr at det stilles enorme krav til utholdenhet og standhaftighet av den som tar opp et erstatningsspørsmål. Slik skal det ikke være. Det ligger i mange sakers natur at de er komplekse og krever både tid og grundig saksbehandling, slik helseministeren redegjorde for. Selvsagt er det slik.

Jeg ser meg nødt til å understreke alvorret i de saker jeg har fått kjennskap til, ved å nevne en anonymisert enkeltsak, som kan stå som et utrolig, men sant eksempel:

En overlege ved et universitetssykehus uttaler at en pasient har fått meget alvorlige bivirkninger og helseplager ved bruk av foreskrevet legemiddel. Saken har nå pågått i ca. sju og et halvt år i Norsk Pasientskadeerstatning og Legemiddelforsikringspoolen. Det som jeg leser av sakspapirene, og som personen det gjelder, opplever, er en runddans mellom stadig skiftende saksbehandlere som nærmer seg det absurde. Saken ender opp i en advokatutlegging fra f.eks. Legemiddelforsikringspoolen i en rendyrket Erasmus Montanus-stil, og konkluderer med at på tross av at pasienten er påført skade, skal pasienten bære risikoen ved feilmedisinering og påfølgende helseskade. Det sies til og med i advokatens vurdering av ansvar at det legges til grunn at det foreligger en årsakssammenheng mellom legemiddelbruken og oppstått organskade. Leger som ikke har vært i nærheten av pasienten, uttrykker at det er mindre en 50 pst. sannsynlighet for at skadene har påført pasienten varig men, noe denne pasientens faktiske helsetilstand motbeviser.

Slik som dette kan vi ikke ha det. Det er totalt uakseptabelt at pasienter som søker hjelp, møter et system der kreftene rettes inn mot å knekke pasienten i stedet for på en konstruktiv måte å gi hjelp videre, og kanskje gi økonomisk oppreisning.

Beate Heieren Hundhammer (H): For at en pasientskadeerstatningsordning skal kunne fungere tilfredsstillende, er det avgjørende at den nyter tillit i befolkningen. For det første er det en selvfølge at mennesker som søker erstatning etter å ha ment seg feil behandlet i en helseinstitusjon, skal føle trygghet og tillit til den institusjonen som er opprettet for å vurdere deres krav. For det andre er det nødvendig for at vi skal unngå at mange av erstatningssakene havner i det ordinære rettsapparatet, med den belastningen det medfører, spesielt for saksøker, men også for den saksøkte og domstolene. I tillegg vil dette kunne føre til et todelt system, hvor de som er ressursterke, vil ha størst mulighet til å reise sak.

Det er mange faktorer som vil spille inn med hensyn til om befolkningen vil ha tillit til Norsk Pasientskadeerstatning og den nye pasientskadeloven. Saksbehandlingstiden, som representanten Bjarne Håkon Hanssen fokuserte på i sin interpellasjon, er en av dem. Det er knapt noen som ikke synes at en saksbehandlingstid på flere år er uakseptabelt. Mange av de pasientene som søker er-

statning er i dyp krise, og da vil også to år, som de fleste sakene blir behandlet innen, fortone seg som svært lang tid. Imidlertid vil det være tilfeller hvor det er vanskelig å få en rask saksbehandlingstid, bl.a. fordi man skal innhente informasjon, og man skal fastslå omfanget av eventuell skade. Derfor er det viktig at man allerede nå har en mulighet, og at man også benytter seg av den, ved å gi midlertidig og foreløpig erstatning.

Likeledes er det et poeng at pasientskadeloven skal favne videre enn hva som ellers er vanlig som følge av norsk erstatningsrett. Flere vil få kunne få erstatning, og ordningen blir mer attraktiv fremfor å bruke det ordinære rettsapparatet.

I svaret til Bjarne Håkon Hanssen viste statsråden til konkrete tiltak for å forbedre erstatningsordningen, deriblant forslag som er sendt ut til høring i forbindelse med den nye pasientskadeloven. Han viste også til en uavhengig evaluering som skal igangsettes, hvor bl.a. service overfor pasientene og saksbehandlingen skal inngå i det som skal evalueres.

Det er viktig å følge dette tett og aktivt opp, og jeg registrerer med tilfredshet at helseministeren, med bakgrunn i evalueringen, vil følge opp eventuelt ytterligere tiltak og komme tilbake til Stortinget med dette.

Pasientskadeloven er et ledd i å sette brukeren i sentrum. I hele offentlig sektor fokuseres det sterkt på dette, også innenfor helsesektoren. Vi har fritt sykehusvalg, og pasienten har større innflytelse over egen behandling. En service- og brukerorientert pasientskadeerstatningsordning, hvor brukeren blir møtt med forståelse og hjelp til å legge frem sin sak, er en selvfølge i denne sammenhengen.

John I. Alvheim (FrP): Jeg er glad for at denne interpellasjonen er reist, og at den kommer i forkant av behandlingen av Dokument nr. 8:1, som ligger i sosialkomiteen, og som gjelder ofrene for Dent-O-Sept-skandalen i norsk helsevesen. Det er naturlig for meg at jeg i dette innlegget kun omtaler denne saken.

Jeg viser innledningsvis til et brev fra helseministeren, datert 1. oktober 2002, til sosialkomiteen:

«Etter norsk erstatningsrett vil det alltid være en nedre grense for hva skadevolder skal ha risikoen for og hva skadelidte selv må tåle. En tort og svie erstatning vil innebære bruk av offentlige midler som kunne gått for eksempel til pasientbehandling. Jeg mener at innføring av en slik erstatningsordning vil medføre en uheldig prioritering når det gjelder bruk av offentlige midler.»

Særlig denne uttalelsen finner jeg svært provoserende. Det må etter mitt skjønn ikke herske noen som helst tvil om at sykehusene i Dent-O-Sept-saken hadde et selvstendig ansvar og utviste uaktsomhet ved å bruke ikke sterile hjelpemidler for munnpleie til pasienter i respirator med et betydelig svekket immunforsvar.

Dette ansvaret synes jeg også helseministeren og departementet må ta innover seg. En pasient skal absolutt ikke måtte tåle å bli påført sepsis, blodforgiftning, i et offentlig sykehus under intensivbehandling og to ganger

bli brakt i en slik livstruende situasjon uten at dette burde medføre erstatning fra sykehuset. Tilbudet om erstatning på 5 000 kr til kvinnen som av sykehuset ble brakt opp i en slik livstruende situasjon to ganger, er en ren provokasjon.

Vi kjenner ikke omfanget av Dent-O-Sept-saken i sin fulle bredde. Sannsynligvis har flere pasienter dødd av denne infeksjonen uten at det har kommet til erstatnings-søksmål i så måte.

Selv om erstatning for tort og svie ikke er praksis i norsk erstatningsrett, mener jeg at Dent-O-Sept-skandalen burde behandles særskilt, da det forhåpentligvis er en engangforeteelse som man ikke vil se mer av i tiden fremover. Denne saken er så viktig, både prinsipielt og i forhold til sykehusets ansvar, at det burde være mulig, hvis det var vilje til det, å få til en særordning rundt denne sykehuskandalen, eventuelt ved å gi billighetserstatning. Komiteen vil for øvrig komme tilbake til dette under sluttbehandlingen av Dokument nr. 8:1.

Magne Aarøen (KrF): Interpellanten tek opp eit saksområde som kan vere ille for den det gjeld, uavhengig av om det er få eller mange som ikkje får god nok eller rask nok handsaming etter pasientskadeerstatningsordninga. Pasienterstatning er ei erstatning for den enkelte som vert utsett for skade eller feilhandsaming innafør eller utafør helsevesenet.

Fram til 1. januar i år var det mellombelse ordningar, dei første gjeldande frå 1987, som har vore rettsgrunnlaget for erstatninga. Frå 1. januar i år vart den permanente lova delvis sett i verk. Full iverksetjing vert det teke sikte på skal skje frå 1. januar 2004. Både av interpellanten og av helseministeren vert det peika på for lang sakshandsamingstid for ein del saker.

Med full forståing for at mange saksområde kan vere vanskelege, må det slik det går fram av helseministeren sitt innlegg, leggjast trykk på å få ned sakshandsamingstida til eit akseptabelt nivå. Det har med integritet og respekt for den enkelte å gjere. Ein må ikkje oppleve berre å vere ei skyvebrikke mellom ulike nemnder og fag-ekspertise.

Eg vil særleg nemne fødselsskadar. Dei er kanskje dei aller vanskelegaste å handtere. Dei fulle konsekvensane for borna kan gjerne verte avdekte først etter fleire år. I slike saker, som i andre saker, er det viktig med rask og god handsaming, men her er det også viktig å halde boka open, gjerne nokre år, for å få ei sikker vurdering av mogeleg skadeomfang på sikt.

Lovverket er på plass. Iverksetjinga vert fullført i løpet av eit års tid. Helseministeren vil følgje opp med ei uavhengig evaluering og på ein aktiv måte syte for oppfylling av lova. Eg er trygg på at det vil skje.

Skulle det syne seg å vere manglar i systemet, vil det verte følgt opp av helseministeren.

Norsk Pasientskadeerstatning må ikkje og skal ikkje vere ein institusjon som agerer slik at pasienten i ein sårbar situasjon opplever å verte handsama på ein uverdige måte. Ei full iverksetjing av lova bør vere med på å rette

på manglar som til no er avdekte. Pasienterstatninga er til for å hjelpe og for å støtte dei som er komne uheldig ut.

Ola D. Gløtvold (Sp): Når vi har behandlet disse sakene som gjelder pasientskadeerstatningsordningen og pasientskadeloven, har det vært Stortingets intensjon at man skulle ha en rask og solid saksbehandling. Pasientskadeerstatningsordningen skulle legges opp, slik som bl.a. helseministeren har redegjort for, ut fra at dette skulle bli en smidigere og rimeligere ordning enn om man brukte domstolsbehandling.

Det er viktig at vi har en pasientskadeerstatningsordning og en pasientskadelov som kan gi alle like muligheter til sikkerhet, vern og erstatning. Når jeg poengterer alle, mener jeg bl.a. uansett hva slags økonomisk og sosial status og muligheter man har. Ressursgrunnlaget for å gå til sak skal ikke være avgjørende for om man kan hevde sine retter.

Så spørres det her i dag om det er viljen eller systemet – med andre ord saksbehandlingsprosedyrene – som er årsaken til at dette ikke fungerer som det skal. Det må vi da få svar på, og jeg er glad for at helseministeren nå signaliserer at det skal foretas en uavhengig evaluering. Det er kanskje vanskelig å finne dekning helt for «uavhengig evaluering» når etater eller organ innenfor staten skal se på statens egne ordninger, men jeg håper at denne evalueringen vil vise hvilke grep som må tas for at dette skal bli bedre. Jeg håper også at statsråden og Regjeringen vil informere Stortinget på en egnet måte om hva som blir gjort.

Det er òg viktig å se på om den loven som vi har behandlet her, fungerer etter intensjonen og det som var hensikten da vi behandlet den.

Det er viktig at service, saksbehandlingstid, sakkyndiges faglige kompetanse osv. blir vurdert i en slik evaluering, men aller viktigst er det at pasientene får en ordning som kan ivareta deres sikkerhet og deres rettigheter. Pasientene må med andre ord kunne føle seg ivaretatt, spesielt i forhold til å føle seg respektert. Utfallet av saksbehandlingen får så bli som det blir ut fra et rettferdighets-syn, men pasientene skal i hvert fall føle seg ivaretatt og respektert.

Gjennom denne pasientskadeerstatningsordningen bør man være servicebevisst og faglig dyktig, slik at den av befolkningen blir oppfattet som solid, objektiv og habil.

Bjarne Håkon Hanssen (A): La meg starte med å si meg glad for alle de innleggene som har vært i debatten. Jeg synes de viser klart og tydelig at Stortinget er genuint opptatt av denne saken, genuint opptatt av pasienten og pasientens rettigheter, og av at vi skal ha en pasientskadeerstatningsordning som skal ivareta disse rettighetene på en slik måte at pasienten føler seg ivaretatt og respektert. Jeg kan ikke si at innleggene i så måte overrasket meg, fordi det jeg har lest av forarbeidet til loven, som ble behandlet før min tid i sosialkomiteen, viste at det sterke engasjementet jeg føler har kommet til uttrykk i dag, også var til stede da loven ble behandlet. Så summen må være – med noen få unntak kanskje – at vi har et lovverk

som er godt nok, og at vi har et storting som viser et sterkt engasjement for at systemet skal fungere bedre enn det gjør i dag.

Vi har en helseminister som har gitt uttrykk for at han deler denne oppfatningen, og at han har planer for å komme videre. Jeg mener at det jeg ønsket å få satt under debatt i forbindelse med min interpellasjon, er ivaretatt.

Jeg skal selvfølgelig love helseministeren – noe annet hadde han vel heller ikke forventet – at vi kommer til å følge nøye med på det som nå skjer videre, med sikte på å forbedringer må komme, og at de må komme så raskt som mulig.

Statsråd Dagfinn Høybråten: Jeg skal bare kort bemerke at debatten har vist to ting som er avgjørende for mitt videre arbeid. For det første at det er en bred tilslutning til den ordningen vi nå har etablert, og for det andre at det er et utålmodig storting som er opptatt av at intensjonene i ordningen etterleves enda bedre i den praktiske gjennomføringen som NPE har ansvaret for. Det tar jeg med meg i arbeidet med evalueringen, som jeg nå har gitt Statskonsult i oppdrag å gjennomføre. Det tar jeg med meg i arbeidet med utformingen av den lovendring som jeg har sendt på høring, og som jeg omtalte i mitt første svarinnlegg. Det tar jeg med meg i det løpende arbeidet med å få til en bedre service og en kortere saksbehandlingstid i Norsk Pasientskadeerstatning.

Det spørsmålet som representanten Alvheim tok opp i sitt innlegg, er til behandling i sosialkomiteen gjennom et eget Dokument nr. 8-forslag. Jeg finner det derfor riktig å avvente sosialkomiteens innstilling til det forslaget. Det vil komme til behandling i Stortinget, og jeg vil da få anledning til å kommentere det.

Så langt mener jeg at det ligger et godt grunnlag for det videre arbeid gjennom den debatten som representanten Bjarne Håkon Hanssen har tatt initiativet til her i dag.

Presidenten: Da er behandlingen av sak nr. 1 avsluttet.

S a k n r . 2

Interpellasjon fra representanten Søren Fredrik Voie til utdannings- og forskningsministeren:

«Det er bred politisk enighet i Stortinget om økt satsing på forskning og utvikling (FoU). Gjennom innføringen av skatteavskrivninger skjer det en positiv økning av næringslivets bidrag til FoU, samtidig som bevilgningene over statsbudsjettet økes betydelig. Men det er ingen automatikk i at økt FoU-innsats gir økt verdiskaping i næringslivet. Norske universitets- og forskningsmiljøer synes å spille en langt mer beskjeden rolle i innovasjon og nyskaping enn tilsvarende miljøer internasjonalt. En svakhet ved det norske FoU-systemet kan være mangelfull orientering mot nytt næringsliv og manglende interesse for innovasjon og å omsette ny kunnskap og forskningsresultater i næringsvirksomhet.

Hvordan vil statsråden sikre at bevilgninger til FoU kan bidra til økt innovasjon og verdiskaping i næringslivet og samfunnet for øvrig?»

Søren Fredrik Voie (H): Hva skal vi med forskning? Et bredt flertall i Stortinget har sluttet seg til det økonomiske målet for vår forskningsaktivitet: å nå gjennomsnittet av OECD-landene innen 2005. Dette er for så vidt en meget konkret målsetting målt i kroner og øre, bortsett fra at målet hele tiden er i bevegelse oppover.

I 2001 var OECD-snittet 2,2 pst. av BNP. Da utgjorde den norske FoU-innsatsen 1,62 pst. av BNP, tilsvarende 24,5 milliarder kr. Om lag halvparten av dette fant sted i næringslivet, og den andre halvdel i offentlige institusjoner, forskningsinstitutter, universiteter og høyskoler. Selv med en kraftig vekst i FoU-bevilgningene for 2002 kom vi ikke særlig nærmere OECD-målet.

Et kjennetegn ved den norske forskningsinnsatsen sammenlignet med OECD er at den offentlige andelen av bevilgninger til forskning i Norge er relativt høy, mens næringslivets andel av finansieringen er tilsvarende lavere enn i sammenlignbare land. Dermed har vi en todelt finansiell utfordring: ikke bare en kraftig økning i totalvolumet for å nå den vedtatte målsetting, men også å øke næringslivets finansieringsbidrag tilsvarende mer.

Med innføringen av den såkalte SkatteFUNN-ordningen over de to siste budsjettår kan det se ut som vi har lyktes med å øke næringslivets forskningsandel. Foreløpige tilbakemeldinger og rapporter tyder på at SkatteFUNN vil bli en suksess og gi et betydelig bidrag til økt FoU i næringslivet. Dermed øker også vår samlede forskningsinnsats.

I andre sammenhenger blir det påpekt og til dels allment anerkjent som en av de viktigste forklaringene på den relativt lave forskningsinnsatsen fra næringslivet at vi i Norge har en helt spesiell næringsstruktur. Vi har ganske enkelt en næringsstruktur med mindre innslag av næringer med høy FoU-intensitet enn hva som er tilfellet i mange andre land. Vi har bl.a. ingen høyteknologibedrift av Nokias størrelse som dominerende nærings- og forskningsaktør i vårt land. Dette kan bidra til å forklare noe av den manglende FoU-innsats fra næringslivet, men gir ingen løsning på våre utfordringer med hensyn til innovasjon og økt verdiskaping. For i tillegg til den finansielle og økonomiske utfordring vi har knyttet til vår FoU-innsats, har vi også lavere innovasjonstakt enn sammenlignbare nasjoner, særlig ut fra hva som er ønskelig og nødvendig for å sikre nyskaping og utvikling av vårt fremtidige nærings- og arbeidsliv. Det viser bl.a. evalueringen foretatt av Norges forskningsråd.

I tillegg demonstrerer dagens situasjon i næringslivet sterkt nettopp behovet for nyskaping, idéutvikling, nye produkter, nye markeder og nye kommersialiseringsmuligheter både for å opprettholde verdiskapingen i samfunnet og for å skape nye attraktive arbeidsplasser.

Skal vi make å konkurrere i et stadig mer internasjonalt og globalisert marked, er det nettopp på området kunnskapsbasert og kunnskapsintensiv produksjon vi kan ha våre fortrinn. Samtidig er det viktig å være opp-

merksom på at økt forskningsaktivitet alene ikke er noen garanti for økt innovasjon, mer entreprenørskap eller større nyskapingsevne i samfunnet. Jeg tror derfor at det både er tvingende nødvendig og ønskelig at det formuleres klare målsettinger basert på vurderinger av hvilke områder man særlig skal satse på, og hvilke næringssektorer dette skal berøre. Med andre ord: Alt kan ikke være like viktig samtidig, heller ikke innenfor vår FoU-aktivitet. Skal vi kunne oppnå de ønskede resultater, er behovet for prioritering og målretting av forskningsinnsatsen etter min vurdering åpenbart.

Forskningen kan også bidra til fastlåsing i bestemte strukturer, med ensidig orientering mot deler av det eksisterende næringsliv. I dette bildet kommer våre universitets- og høyskolemiljøer inn for fullt. Enkelte påpeker at en viktig svakhet ved vårt rådende FoU-system er mangelfull orientering mot nytt næringsliv og dets manglende evne til å bidra til nyskaping gjennom oppstartning av nye virksomheter.

Et viktig spørsmål er i hvilken grad utviklingen av innovative ideer i universitets- og høyskolemiljøene blir utnyttet, kommersialisert og videreført i lønnsomme og vellykkede forretninger, og hvilken rolle universitetene og høyskolene skal spille i forhold til bedriftene.

Mens vi fra utlandet ser flere hundretalls «spin offs» av nye virksomheter fra universiteter og forskningsinstitutter, eksempelvis Cambridge i England, Linkøping i Sverige eller Oulo i Finland, synes våre universitetsmiljøer å spille en langt mer beskjeden rolle. Det samme kan sies om de fleste av våre høyskolemiljøer. Dette skyldes neppe den faglige kompetansen ut fra tradisjonelle kriterier, men heller miljøenes manglende interesse og forutsetninger for å omsette kunnskapen i næringsvirksomhet.

Regjeringen har satt entreprenørskap og kommersialisering på dagsordenen gjennom egne program for forskningsbasert nyskaping, SkatteFUNN, endring i universitets- og høyskoleloven som gir større grad av frihet til den enkelte institusjon, endringer i lov om patentrektigheter som skal kunne gjøre kommersialisering av forskningsresultater enklere, bedre tilgang på risikokapital i en tidlig utviklingsfase, egen stortingsmelding om rekruttering til våre forskningsinstitusjoner, styrking av realfagenes stilling i skolen og mye mer.

Jeg gjør oppmerksom på at dette temaet berører andre statsråders arbeidsfelt, men skal vi bli bedre og nå våre felles målsettinger om økt innovasjon, mer nyskaping, mer entreprenøriell virksomhet og høyere verdiskaping som resultater av vår forskningsinnsats, må vi få til et enda tettere samspill mellom næringslivet og våre universiteter og høyskoler. Her har utvilsomt forsknings- og utdanningsstatsråden et hovedansvar.

Når Næringsdepartementet nå foretar en gjennomgang av virkeapparatet med vektlegging av nyskaping, er det viktig å inkludere og integrere forskningspolitikken i dette arbeidet, med utvikling av klarere forskningspolitiske mål og strategier. Jeg ser heller ikke noen motsetning i å utvikle et tettere samspill mellom næringslivet og forskningen ved våre universiteter og høyskoler, og å opprettholde den uavhengige stilling som disse institu-

sjonene har som fristeder for utdanning og langsiktig grunnleggende forskning, drevet av søken etter kunnskap, nysgjerrighet og genuin faglig interesse.

Jeg tror det er nødvendig at vi i noe større grad fokuserer på hva vi får igjen for våre forskningsbevilgninger, hva som skal til av incentiver og strukturer for å nå den ønskede utvikling og målsetting i tillegg til fokusering på økte bevilgninger. Det kan hende at det heller ikke er nok å fokusere på våre universiteter og høyskoler med den undervisning og forskning som foregår der, men at det grunnleggende problem eller utfordringen i forhold til innovasjon og entreprenørskap er manglende innlæring av de gode holdninger, interesse og kreativitet lenger ned i vårt utdanningssystem. Det å se muligheter, tore å ta økonomisk og personlig risiko og ikke minst ha ønske om og se muligheter til å tjene penger og å skape arbeidsplasser, er holdninger som mange vil hevde er kulturelt betinget.

Slike – fra mitt ståsted – gode holdninger er det neppe nok å lære i teoretisk sammenheng på en høyskole eller ved et universitet. Muligens må mer fundamentale og langsiktige virkemidler tas i bruk i kombinasjon med gode personlige incentiver og motivasjon for den enkelte forsker og de ulike forskningsmiljøer.

Dagens karriereveier og meriteringssystemer for forskere ved våre universiteter og høyskoler kan også være modne for endringer, hvor f.eks. bidrag til kommersialisering av forskningsresultater blir tillagt større vekt både for karriere og lønnsutvikling. I den sammenhengen åpner kvalitetsreformen for at nettopp dette kan finne sted på individuell basis ved den enkelte høyskole og det enkelte universitet. Gode systemer for utveksling av forskere mellom forskningsinstitusjoner og næringslivet kan utvilsomt utvikles bedre enn hva som er tilfellet i dag. Jeg tror også at et enda nærere samarbeid mellom våre gode forskere og vårt samfunns- og næringsliv kan bidra til å gjøre undervisningen både mer interessant, levende og praksisrelevant for våre studenter.

Jeg ser fram til statsrådets analyse og vurdering av hvordan vi kan sikre økt innovasjon og verdiskaping i vårt samfunn, særlig som resultat av vår økte FoU-innsats.

Statsråd Kristin Clemet: Representanten Voie tar opp et tema som er særdeles sentralt. I et kunnskapsbasert samfunns- og næringsliv er forskning og utvikling svært viktig for innovasjon, næringsutvikling og verdiskaping. Vekstteoretikere anslår at mellom 20 og 50 pst. av produktivitetsveksten i næringslivet kan tilskrives endrede teknologiske forutsetninger. Internasjonalt orienterte kunnskapsbedrifter er i økende grad avhengig av å ligge i teten av den teknologiske utviklingen, og da er det ikke nok å være god. Man må være fremragende.

Regjeringen ønsker at Norge skal være et av verdens mest nyskapende land – et land med holdninger og kultur for å skape nytt. På viktige områder skal Norge ligge i front internasjonalt når det gjelder kunnskap, teknologi og verdiskaping, slik vi allerede gjør innen olje- og energisektoren. Forutsetningene for å nå dette målet er gode

ifølge en ny undersøkelse fra OECD. Det generelle utdanningsnivået er høyt, vi scorer godt i forhold til oppstart av bedrifter og entreprenørskap, og det er en økende forståelse for at det må satses mer på forskning og innovasjon. På den annen side har vi en del utfordringer. Kvaliteten i norsk forskning må styrkes. Vårt næringsliv forsøker for lite. Det er for få oppfinnelser med utgangspunkt i forskning ved universiteter og høyskoler, og for svake koblinger mellom disse institusjonene og næringslivet. Økt kunnskapsoverføring mellom forsknings- og utviklingsmiljøer og næringsliv er viktig for de fleste OECD-land. Men i Norge er det spesielt viktig fordi vi har et større innslag av lite forskningsintensive bedrifter og næringer.

Forskning er blant Regjeringens høyest prioriterte områder. Regjeringen har som mål at Norges samlede utgifter til forskning og utvikling skal økes til minst gjennomsnittlig OECD-nivå innen 2005. Dette er et ambisiøst mål. Andre land er imidlertid enda mer ambisiøse. Målet er at FoU-innsatsen i EU-landene skal være 3 pst. av bruttonasjonalprodukt innen 2010. EU har gjennom sin Lisboa-strategi satt seg som mål å bli den mest konkurransedyktige og dynamiske i verden når det gjelder kunnskapsøkonomi.

Hva gjør så Regjeringen for å nå målene? Forskningsbevilgningene over statsbudsjettet er betydelig styrket både i 2002 og 2003, og denne opptrappingen skal fortsette. Forskning av høy kvalitet er avgjørende for at Norge skal greie å holde kontakt med den internasjonale forskningsfronten. Norsk forskning har i dag en sterk posisjon innen flere områder, bl.a. geologi, petroleumsforskning, marin forskning, klimaforskning og hjerneforskning. I tillegg har vi enkeltmiljøer som har vist at Norge kan hevde seg på internasjonalt tunge områder som IKT og matematikk. Likevel viser mange evalueringer behovet for å heve kvaliteten i norsk forskning ytterligere. I budsjettet for 2003 er det derfor satt av over 200 mill. kr til det vi kaller rene kvalitetsfremmende tiltak. Jeg kan her nevne sentra for fremragende forskning, Fremragende unge forskere, SIMULASenteret og Abel-prisen.

Kvalitetsreformen gir universiteter og høyskoler større frihet og fleksibilitet, men også økt ansvar for å tilby utdanning som er bedre tilpasset nærings- og samfunnsnivå. Samtidig vil reformen sikre økt kvalitet i utdanning og forskning og derved bidra til å opprettholde et høyt kompetansenivå i Norge.

Næringsmessig utnyttelse av forskningsresultater er ofte en krevende prosess, og ideer og oppfinnelser i forskermiljøene blir ofte ikke fullt utnyttet i dag. Derfor er universitets- og høyskoleloven endret med sikte på å understreke institusjonenes ansvar for at forskningsresultater og oppfinnelser tas i bruk i næringslivet og samfunnet for øvrig. Videre vedtok Stortinget i fjor høst å endre lov om arbeidstakeroppfinnelser, slik Regjeringen hadde foreslått. Endringen medfører at universiteter og høyskoler, dersom de ønsker det, får anledning til å overta den kommersielle utnyttelsesretten til oppfinnelser gjort av ansatte ved institusjonen.

Nytt reglement for eksternt finansiert virksomhet ved universiteter og høyskoler trådte i kraft i januar i år. Institusjonene har dermed fått det nødvendige handlingsrom for å finne de organisatoriske løsningene som de finner hensiktsmessige for å samarbeide mer og bedre med næringslivet.

Vi ser nå klare positive tendenser til en kulturendring på universiteter og høyskoler når det gjelder samarbeid med næringslivet. Det er også vokst frem i institusjonene en stadig sterkere bevissthet om hvor viktig det er å utvikle etablererånd hos studenter og ansatte. Det er satt i verk mange tiltak innenfor høyere utdanning. Jeg kan f.eks. nevne Gründerskolen, der åtte universiteter og høyskoler deltar, konkurransen Venture Cup og mange kursserier og veiledningsprogrammer for entreprenørskap, bl.a. ved NTNU.

Regjeringens mål for forskerutdanningen er at det i løpet av de nærmeste årene skal utdannes 1 100 doktorander årlig – en økning på 60 pst. En slik økning vil ikke bare sikre tilgangen på doktorander for stillinger ved universiteter og høyskoler, men også til næringslivet. Dette er viktig for at næringslivet skal øke bruken av forskning og egen forskningsinnsats.

Regjeringen har gjennom reorganisering av Forskningsrådet tatt sikte på å styrke Forskningsrådets rolle, både når det gjelder hensynet til kvalitet i forskningen og innovasjon i næringslivet. Forskningsrådet skal sikre kvalitet og bidra til at viktige forskningsstrategiske satsinger med betydning for fremtidig verdiskaping får tilstrekkelig oppmerksomhet og prioritet ved universitetene og høyskolene. Forskningsrådet har også en viktig funksjon som brobygger mellom næringslivet og academia. De såkalte brukerstyrte programmene er rettet inn mot samarbeidsprosjekter mellom bedriftene og forskningsinstitusjonene. Regjeringen har også styrket Forskningsrådets egne programmidler som er direkte rettet inn mot å stimulere kommersialisering fra universitets- og høyskolesektoren.

For å bidra til et mer forskningsbasert næringsliv ble det i 2002 også innført en ordning med skattefradrag for FoU-utgifter for små og mellomstore bedrifter, kjent som «SkatteFUNN». I år har Regjeringen utvidet ordningen til å gjelde alle bedrifter. SkatteFUNN har så langt vist seg å være en stor suksess. I 2002 ble over 2 600 søknader, med et samlet budsjett på ca. 4,5 milliarder kr, godkjent for støtte. Omtrent en tredjedel av prosjektene inneholder samarbeid med godkjent FoU-institusjon. SkatteFUNN er derfor et viktig virkemiddel for å øke samspelet mellom bedrifter og forskningsmiljøene.

Økt satsing på realfag og teknologi vil være en av de viktigste forutsetningene for kunnskapsbasert innovasjon. Sist høst lanserte Regjeringen en strategi for satsing på realfag. Samfunnet har behov for flere personer innen realfag og teknologi. Vi koordinerer nå eksisterende tiltak, og setter i verk nye for bedret rekruttering, også av kvinner, kvalitetsheving og kontakt med arbeidslivet.

Regjeringen satser betydelige midler også på internasjonalt forskningssamarbeid. Norge deltar aktivt i EUs forskningssamarbeid. 6. rammeprogram, som nå er

iverksatt, legger vekt på å fremme innovasjon ved å styrke samarbeidet mellom næringsliv og academia. Norge deltar aktivt i rammeprogrammet, og norske forskningsmiljøer får god uttelling i forhold til de midlene Norge bidrar med.

Til slutt: Regjeringen besluttet høsten 2002 å utarbeide en handlingsplan for en helhetlig innovasjonspolitik. Planen skal lanseres i sammenheng med nasjonalbudsjettet for 2004 og legge til rette for økt verdiskaping over hele landet. Handlingsplanen skal inneholde konkrete tiltak som kan øke innovasjonsaktiviteten i økonomien. Særlig viktige områder for denne handlingsplanen vil være forskningsbasert nyskaping, entreprenørskap og generelle rammevilkår for innovasjon i næringslivet. Spesielt for handlingsplanen vil være forsøket på å se alle elementer ved forskningsbasert nyskaping i sammenheng, og på dette grunnlag sette inn tiltak i de svakeste leddene i kjeden fra forskning til forretning.

Søren Fredrik Voie (H): Takk til statsråden for et positivt svar og en oppsummering av alle de tiltak som Regjeringen har iverksatt for nettopp å sette fokus på – og ikke bare å sette fokus på, men for å bøte på – situasjonen og finne virkemidler som gjør at situasjonen for nyskaping, innovasjon og entreprenørskap i landet vårt blir bedre enn det som har vært tilfellet noen år, og i særdeleshet at vi får til denne interaksjonen, dette samspillet, mellom academia og vårt næringsliv og samfunnsliv på en enda bedre måte.

Jeg oppfatter det slik at det langt på vei er et godt samsvar mellom den virkelighetsforståelse og virkelighetsbeskrivelse som jeg hadde i mitt innlegg, og den oppsummering av analysen som statsråden gav uttrykk for. De reformer som er satt i verk, har også den styrke at det er veldig bred oppslutning i Stortinget bak disse tiltakene. Det er langt på vei tverrpolitisk enighet om de tiltakene som statsråden nevnte.

Jeg er også enig i at Kvalitetsreformen gir den enkelte institusjon rimelig stor grad av lokal handlefrihet, individuell handlefrihet og mulighet til å tilpasse seg sine omgivelser og sine samarbeidspartnere, enten det gjelder i samfunnet eller i næringslivet. Men jeg er litt opptatt av at vi også må sette fokus på de drivkreftene som skal til for å få denne utviklingen til å gå enda raskere. Da tror jeg at vi i tillegg til systemreformer og systemendringer også må se på de individrettede tiltakene og de individuelle ordninger. I så måte er dette med realfagsatsingen et individrettet tiltak som nettopp går på å styrke kompetansen og gi muligheter til dem som ønsker å satse på disse fagene spesifikt. Men jeg tror også det er nødvendig for å få til både tverrfaglighet, større grad av tverrfaglig samarbeid og større grad av samhandling at vi utvikler individuelle stimuli, individuelle incentiver som kan gå på tvers av sektorer, og som gjør at de som har en glødende interesse, en glødende entusiasme, en glødende driv for å skape arbeidsplasser, for å skape næringsaktivitet, for å omsette de gode ideer i gode forretninger og kommersiell virksomhet, også får belønning både for det initiativ de tar, og den innsats de gjør.

Statsråd Kristin Clemet: Jeg er ikke uenig i det interpellanten her tok opp. Jeg var ikke så veldig mye innom Kvalitetsreformen i mitt innlegg, men uansett hvor krevende den er å gjennomføre ved universiteter og høyskoler – det må vi jo si at den er, det er en stor omstilling – så er det én ting jeg har veldig sterkt inntrykk av at de som er ansatt ved universiteter og høyskoler, og også studentene forhåpentligvis, finner svært interessant allerede, og det er de mulighetene som åpner for tverrfaglighet gjennom Kvalitetsreformen i forhold til slik situasjonen var før. At det her også ligger et potensial for nyskaping og innovasjon, er jeg ganske overbevist om.

Jeg tror en av årsakene til at vi på norsk politisk side ikke har bidratt så mye til innovasjon som vi kunne ha gjort, er den sterke sektoriserings mellom fagområder og sektorer, som gjør at vi i liten grad snakker sammen og oppnår denne synergien som ligger nettopp i tverrfaglighet og tverrsektoriell tenkning. Det er noe av dette Regjeringen forsøker å overkomme med denne handlingsplanen for innovasjon der ulike departementer, ulike sektorer, snakker sammen for å få til bedre synergier.

Når det gjelder dette med individrettede tiltak, mener jeg at institusjonene, universiteter og høyskoler, i forbindelse med Kvalitetsreformen i aller høyeste grad har fått større handlingsrom og incentiver til også å nytte individrettede tiltak, til å bruke arbeidstakerne mer fleksibelt og også til å belønne på en mer fleksibel måte. Men for øvrig tror jeg at en viktig erkjennelse er at noen av skillene mellom forskningsarter viskes bort i den forstand at grunnforskning er blitt mye mer viktig for innovasjon. Veien fra grunnforskning til innovasjon er blitt mye kortere. Derfor tror jeg det er riktig det som Regjeringen og Stortinget står samlet bak i forskningspolitikken, at vi på den ene side må satse kraftig på det vi kan kalle langsiktig, grunnleggende forskning. Det kan gi uttelling, det kan kanskje ikke gi uttelling. Men når det gir uttelling og avkastning, er den ofte fantastisk stor og har stor innovasjonspolitisk betydning. Vi fastholder disse satsingsområdene som Stortinget vedtok i forbindelse med forskningsmeldingen, og det er viktig at man holder fast ved dem når man først har bestemt seg. I tillegg synes jeg vi har blitt ganske gode til også å satse på noen store, tverrgående programmer, konferer f.eks. FUGE, som jo er tverrgående i faglig forstand, men også tverrgående i den forstand at det dreier seg både om grunnforskning og om innovasjon og nær kontakt med næringslivet – en modell jeg håper vi kan videreutvikle, og som vi så vidt har startet på, kanskje, når det gjelder bevilgningene til funksjonelle materialer i statsbudsjettet for 2003.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Vidar Bjørnstad (A): Nå var det ikke noen politisk bombe for meg at det var sammenheng mellom representanten Voies syn og statsrådets analyse. – Men til temaet.

Jeg vil også starte med å understreke den brede politiske enigheten om økt innsats i forskning og utvikling.

Jeg tror også det er en forutsetning for å lykkes, da det ikke akkurat er en selvstendig velgermagnet eller den saken som det lettest fokuseres på i den politiske debatten. Den korte tiden tillater meg kun noen hovedsynspunkter fra Arbeiderpartiets side.

Arbeiderpartiet mener at økt omfang av og ressurser til forskning og utvikling er avgjørende for vårt samfunn, for ikke å si, mer riktig, vårt framtidige samfunn. Ikke minst i dagens situasjon med stor og økende arbeidsledighet er innsats i FoU-arbeid som kan bidra til nyskaping og nye arbeidsplasser, en nødvendig del av den totale tiltakspakken for sysselsetting. Det er tverrpolitisk enighet om det økonomiske målet for norsk FoU-innsats, at vi skal opp på OECD-gjennomsnittet i løpet av 2005. Det vil kreve en særlig økning i næringslivets bidrag, men også sterke prioriteringer i offentlige budsjetter.

Det er positivt å registrere den store interessen for avskrivningsordningen for næringslivet, SkatteFUNN. Økt omfang av forskning og utvikling i bedriftene er målet. Ny hatt på gamle prosjekter vil kanskje allikevel bli noe av resultatet i første omgang. Det er derfor nødvendig at vi ikke bare er opptatt av tallstørrelsen på FoU-innsatsen, men også kvalitet og resultat, noe jeg oppfatter interpellantens poeng er.

Vi må hele tiden ha med oss forskningens formål, kunnskapsoppbygging med betydning for næringsutvikling, samfunnsutvikling generelt og ikke minst enkeltindividet. Da mener jeg vi må vektlegge sammenhengen og samspillet i det totale forskningsmiljøet. Det er nødvendig med grunnleggende forskning, et effektivt forskningsapparat, rekruttering, forskningsformidling, kvalitetsøkning og evaluering. Norsk forskning må holde internasjonal standard.

I norsk forskningspolitikk skal en særlig satse på fire hovedområder der mulighetene for økt verdiskaping er store, der en kan bygge på særlige fortrinn, og der samfunnet må gjennom store omstillinger. Det er nødvendig å beholde de strategiske satsingene i en økt forskningsinnsats framover.

Vi trenger tettere samarbeid og felles arenaer mellom næringsliv og forskningsmiljøer for å lykkes med innovasjon og nyskaping, eller som jeg hørte på en konferanse her forleden – et forskningsorientert næringsliv og et næringsorientert forskningsmiljø.

Jeg har tro på at de lovendringer Stortinget vedtok i fjor høst vedrørende retten til oppfinnelser, vil bidra til å øke den næringsmessige utnyttelsen av oppfinnelser innenfor forskning ved universitet og høyskoler. I oppfølgingen av incentiver for næringslivet må vi også sikre at dette blir ordninger som næringslivet i hele landet kan nyttiggjøre seg ut fra sine forutsetninger. Dette må evalueres.

Forskning og utvikling gir ny kunnskap og grunnlag for innovasjon og nyskaping. Men i overgangen til næringsvirksomhet er det i mange tilfeller spørsmål om såkornkapital eller risikokapital. På dette området må også det offentlige ta et ansvar og sikre muligheter til midler gjennom f.eks. SND-systemet. Her har Regjeringen et klart forbedringspotensial.

Økt innsats for forskning og utvikling er avgjørende for vårt samfunn. Da er det viktig at vi drar i lag, ser mulighetene for samspill på forskningsområdet og utnytter de totale forskningsressurser.

Jan Olav Olsen (H): Interpellanten tar opp et viktig tema. Ofte blir debatten på dette området konsentrert om viktigheten av å øke satsingen på forskning og utvikling. Det er viktig nok, men man utelater ofte å knytte dette opp mot næringslivet og økt verdiskaping. Det må være viktig at forskningsarbeidet kan gi interesse for innovasjon, og at ny kunnskap og resultater i forskningsarbeidet kan brukes i næringsvirksomhet.

Jeg vil gjerne, som også statsråden gjorde, peke på SkatteFUNN-ordningen som en meget vellykket ordning. Ikke bare for å øke vår samlede forskningsinnsats, men også for å øke næringslivets andel innen forskning. SkatteFUNN-ordningen har ikke minst skapt stor interesse hos små og mellomstore bedrifter. Fra mitt eget geografiske område er det flere eksempler på bedrifter som gjennom SkatteFUNN har funnet muligheter for å satse på forskning og utvikling. Jeg kan nevne en liten bedrift i Risør, Skagerrak Skjell, som framhever i lokalpressen hvor viktig ordningen har vært for deres muligheter til å satse på forskning – en satsning som har vært nødvendig for videreutvikling av bedriften og faktisk for et framtidig liv.

Skal vi greie å øke næringslivets forskningsinnsats, må vi ha ordninger der næringslivet selv gis muligheter for å bestemme hvordan de vil jobbe mot forskning ut fra egne behov og eget fokus. SkatteFUNN-ordningen er en slik ordning. Den har vist gode resultater. En viktig årsak til suksessen er at den treffer de små og mellomstore bedrifter, og med vår næringsstruktur er det viktig. Jeg håper at denne ordningen kan videreføres og videreutvikles. En videreutvikling er nødvendig, for når det gjelder hvordan ordningen blir praktisert, og regelverket, finnes det elementer som klart kan forbedres.

Økt innovasjon og mer entreprenørskap er viktig for en videreutvikling i næringslivet, og jeg er glad for at Regjeringen har lansert sine egne programmer for å stimulere til dette. Det er mye kreativitet, mye entreprenørskap i vårt samfunn, ikke minst viser dette seg i det utall av elev- og ungdomsbedrifter som etableres i grunnskole og videregående skole. Men både disse tiltak og andre kreative tanker og ideer vil imidlertid bare bli døgnfluer hvis de ikke kan videreutvikles og stimuleres gjennom målrettet forsknings- og utviklingsarbeid.

Jeg vil gjerne få understreke interpellantens poeng når det gjelder viktigheten av å inkludere forskningspolitikken i den gjennomgang av virkemiddelapparatet som nå skal foretas med sikte på økt fokusering på verdiskaping. Økt innovasjon og verdiskaping er nødvendig for å sikre næringslivet en god framtid. Da er en nær kobling mellom næringslivet og forskningsmiljøene viktig og nødvendig.

Jeg er svært glad for statsrådens positive signaler gjennom hennes innlegg i dag, og har ut fra statsrådets innlegg – og det er vel heller ikke noen overras-

kelse – håp om og tro på en positiv utvikling på dette området.

Ursula Evje (FrP): Det er enighet om mange forhold innen forskning og innovasjon, men det synes ikke å være samme brede enighet om å samle de kvalitativt gode forskningsmiljøene og styrke disse ytterligere på bekostning av forskning på alle nes i landet. Det må også gjøres mye mer for å omsette den viten vi har til produkter og næring.

Norge er et land med høyt utdanningsnivå. Det er et betydelig problem at det høye utdanningsnivået på ansatte ikke blir omsatt til nyskaping og innovasjon i næringslivet i noen særlig grad.

Det er positivt at SkatteFUNN blir mottatt ved at så mange melder seg på ordningen, men som det også påpekes, kan det være dårlig eller mangelfull orientering mot nytt næringsliv. Det kan også være så enkelt som at både nytt og etablert næringsliv ikke har nødvendig kapital til aktivt å omsette ny kunnskap og nye forskningsresultater i sin næringsvirksomhet, og da hjelper ikke skatteomskrivningsreglene veldig mye i det lange løp. Det kan vel være slik at et relativt beskjedent skatteavskrivningsnivå alene ikke vil være nok til å få den nyskapingen som næringslivet og nasjonen har et stort behov for. Det norske næringslivet er i hovedsak basert på små og mellomstore bedrifter, det vet vi alle. De små er veldig små, og de mellomstore er små i internasjonal målestokk. Dette medfører at det er et meget stort behov for risikovillig kapital også i det etablerte næringsliv. Det kan være vanskelig å utnytte skatteavskrivningsregler over tid dersom det ikke finnes kapital å investere i FoU og innovasjon som kan gi grunnlag for avskrivninger og nye produkter. Vi vet jo at kompetansen er til stede, men den synes å være altfor dårlig utnyttet.

Politisk styrt samarbeid mellom næringsliv og institusjoner bør vi være forsiktige med. Penger, store summer som er tilgjengelige, er viktig. Den veksten i forskningsmidler vi kaller kraftig, tar dessverre ikke hensyn til den dynamikk som finnes i andre OECD-land. Slik dette framstår i dag, bør fondskapitalen antakeligvis økes opp mot 60 milliarder kr i løpet av få år.

Veien videre må fortsatt være å samle midlene i gode miljøer med høy kompetanse. Videre må risikovillig kapital i tilstrekkelig grad være tilgjengelig. Ved nyetablering av bedrifter som satser på nye FoU-investerte produkter eller tjenester, må forholdene legges vesentlig bedre til rette enn i dag.

Jeg er glad for at statsråden har initiert et samarbeid på tvers av departementene, og jeg gleder meg til resultatet av det.

Rolf Reikvam (SV): Det er en viktig sak Søren Fredrik Voie tar opp. Faren ved denne type debatter er at de får noe rituellet over seg, med innslag av litt selvplaging.

Skal vi få til innovasjon, betinger det at vi tar vare på våre fortrinn, og at vi stimulerer våre fortrinn. Og hva er da våre fortrinn som nasjon? Vi har et høyt kunnskapsni-

vå i dette land, og det er viktig at vi tar vare på dette høye kunnskapsnivået. Vi har etablert en trettenårig sammenhengende obligatorisk skole, og det er viktig at vi tar vare på og utvikler denne skolen. Det er viktig at vi har et system innenfor høyere utdanning, at vi har et universitetssystem, at vi har høyskoler og ikke minst at vi har institutter som fungerer, og som er organisert på en slik måte at vi får det beste ut av det.

Vi må ha spisskompetanse, og det har vi lagt til rette for. Vi har etablert flere senter for fremragende forskning – en viktig sak i denne forbindelse – og vi har et toppforskningsprogram, osv. Vår oppgave er altså å legge til rette for gode rammevilkår.

I forskningsmeldingen vedtok vi fire tematiske satsingsområder. Det er, som statsråden sa, viktig at vi holder fast på disse. De fire tematiske satsingsområdene er marin forskning, informasjons- og kommunikasjonsteknologi, medisin og helsefag og skjæringspunktet miljø/energi. Dette er de fire satsingsområdene som vi har gitt beskjed om til Forskningsrådet og andre at her skal vi sette inn ressursene.

Alt dette er helt grunnleggende for om vi skal greie å stimulere til innovasjon og nyskaping i vårt samfunn.

På ett område er jeg usikker på om vi har optimalisert vår måte å organisere på. Det er i forholdet mellom de offentlige utdanningsinstitusjonene, de offentlige forskningsinstitusjonene og instituttsektoren. Jeg er ikke sikker på at vi har valgt en organisasjonsform som gjør at vi optimaliserer ressursbruken. Det er et område som jeg tror statsråden bør kikke mer på, eventuelt at vi får en mulighet til å diskutere det i Stortinget. For den delen av rammebetingelsene er veldig viktig hvis vi skal kunne utnytte våre ressurser på en god måte.

Vi har vedtatt at vi skal opp på OECD-gjennomsnittsnivå, et beskjedent mål. Uten å polemisere har jeg lyst til å komme med et sitat fra den gangen vi behandlet forskningsmeldingen – det var noe viktig som NHO sa til oss:

«Etter NHOs oppfatning uttrykker Regjeringen en svært beskjeden ambisjon om at Norge i løpet av 5 år skal opp på OECD-gjennomsnitt når det gjelder FoU. Så vel Norges finansielle styrke som de utfordringer vi står overfor burde tilsa en satsing på høyde med de land som satser mest. Skal vi for eksempel opp på Finlands nivå, må innsatsen økes med 15 milliarder kr.»

Dette var godt sagt, og det var sagt av nåværende statsråd – hun hadde da en annen rolle. Men uansett rolle skulle jeg ønske at vi hadde klart å ta den utfordringen som NHO og Kristin Clemet den gangen hadde til oss.

Arne Lyngstad (KrF): Det er et viktig tema interpellanten tar opp. Også i Kristelig Folkeparti deler vi det synet at forskning og utvikling må gi nyskaping og nye merverdier. Derfor er fokusering på kvalitet og resultater berettiget, samtidig som vi er nødt til å tenke langsiktig.

Jeg registrerer også med glede at statsråden varsler en handlingsplan for innovasjon i næringslivet, og ser fram til å få behandlet den i forbindelse med budsjettet neste år.

Noen korte punkt for Kristelig Folkepartis del: Fortsatt økning i forsknings- og utviklingsinnsatsen er viktig. Vi har ambisiøse mål i forhold til gjennomsnitts-OECD-mål, og dem står vi fast på. Vi registrerer også at den om diskuterte omleggingen av SkatteFUNN har blitt en suksess så langt, og vi tror at det skal gi resultater i framtida.

Men det som jeg også legger merke til, er at skal vi nå våre mål, trenger vi å få en økt innsats hos våre industri-lokomotiv i Norge. Dermed har jeg lyst til å reise en debatt om eierskapsrollen som våre industriselskap har. Er vi så fokusert på å ta ut utbytte at neste skritt i forhold til verdiskaping og videreutvikling kommer som nr. 2? Burde vi ikke framfor å ta ut utbytte heller oppmuntre selskapene til å investere i forskning og utvikling, og ha større fokusering på det framover også i forhold til våre store industrilokomotiv? Der tror jeg vi må ha en dialog med næringslivet framover.

Jeg registrerer at i Dagens Næringsliv i dag har forskningsdirektør Christian Hambro det jeg vil si er en optimistisk artikkel om forskning. Han har ett budskap: Vi må være langsiktige, altså ikke skifte fokus for ofte. Jeg tror det er et viktig budskap, som jeg også hørte statsråden hadde, nemlig at vi satser på den langsiktige grunnforskningen som forskningsmeldingen har trukket opp. Og den vil Kristelig Folkeparti støtte.

Det andre poenget som jeg vil ta opp, er at dette med entreprenørskap må fremmes som studentkultur og som forskningskultur. Dermed blir utveksling mellom institusjoner og næringsliv viktig, og vi må styrke båndene mellom næringsliv og forskningsmiljø. Jeg har også tro på at patenteringsbestemmelsene nå åpner for nye muligheter.

Til slutt: Dialogen mellom forskningssektoren og det statlige virkemiddelapparatet tror jeg også kan bli bedre, og den blir viktig framover. Vi trenger et samspill med private kapitalkilder, men jeg skulle ønsket et større mangfold av finansieringsmiljøer for forskning.

Rune J. Skjælaen (Sp): Interpellanten Voie reiser et viktig spørsmål når han etterlyser samsvar mellom forskningsinnsats og økt verdiskaping i næringslivet.

Det er rett som representanten Voie viser til, at innføringen av nye skatteregler har hatt en positiv effekt på næringslivets bidrag til forskningsinnsatsen generelt. Men det er verdt å merke seg at vi ligger langt tilbake i forhold til de ambisiøse mål som ble satt i forskningsmeldingen. De siste tilgjengelige tall for forskningen i Norge er for året 2001, hvor nivået var 1,62 pst. av bruttonasjonalprodukt. Det er bare 0,12 pst. høyere enn da OECD-målet ble satt i 1985 – altså for 16 år siden. Så når interpellanten sier at norske universitets- og forskningsmiljøer tilsynelatende spiller en langt mer beskjeden rolle i innovasjon og nyskaping enn tilsvarende miljøer internasjonalt, er en av forklaringene at den offentlige forskningsinnsatsen er svært lav sammenlignet med i andre land. Dette er én årsak.

Vår næringsstruktur er i stor grad rettet mot verdiskaping basert på naturressurser. Problemet med dagens ordninger innenfor forskning og innovasjon er todelt. De

er i liten grad rettet mot disse områdene spesielt, og de dekker ikke hele verdikjeden fra forskning og utvikling til nyskaping, kommersialisering og markedsutvikling. Det er derfor nødvendig å skape nye allianser mellom forskningssystemet og næringslivet. Det som trengs, er en «fødselshjelper» som gjør at kunnskapen som er produsert gjennom offentlig forskning, kommer til kommersiell anvendelse. Protevs i Bergen er et eksempel på Regjeringens unnfalighet i så måte. En lovet egenkapital på 10 mill. kr fikk ikke plass i budsjettet, og dermed ventet næringslivet forgiveves på et velfungerende bindeledd til forskningsmiljøene.

En slik alliansetenkning bør prege alle deler av utdannings- og utviklingssektoren, fra entreprenørskap i skolen for å makte overgangen fra forskning til kommersialisering og til samarbeid mellom de store institusjonaliserte miljøene på universitetsnivå.

Norge har, som Reikvam sier, to konkurransefortrinn. Det ene er kapital, og det andre er kunnskap. Disse må utnyttes. SND er ribbet for kapital de to siste årene. Både låneordningene og støtteordningene er kuttet sterkt. Det går hardt ut over de små bedriftene og ikke minst de gode ideene og gründerne som bør løftes videre. De fleste land har virkemidler som skal ivareta dette. Vi mangler risikokapital til floraen av de små virksomhetene. Kapital trengs helt fra idéstadiet til kommersialisering.

I Norge har vi en rik stat og begrensede private investeringsmiljøer. Vi har spisskompetanse og store vekstmuligheter dersom risikokapital blir tilgjengelig for næringslivet. Men da må det være vilje til å bruke oljepenger også innenlands. Ett svar er å bruke SND, et annet er å koble sammen privat og offentlig kapital. Det bør etter Senterpartiets mening opprettes en rekke mindre fond etter mønster av Folketrygdfondet i samvirke med privat kapital. Ved slik å styrke tilgangen til risikokapital vil vi kunne få den etterlengtede nærings- og verdiskapingen.

K a r i L i s e H o l m b e r g hadde her overtatt presidentplassen.

Trine Skei Grande (V): Dette er et saksområde der politikerne må ha perspektiv og langsiktig tankegang. I populismens tidsalder er ikke det så lett. Jeg er veldig glad for å ha en regjering og en statsråd som klarer det, sjøl om ikke alle «plussene» på statsbudsjettet var slik at alle likte det – og de som klagde på dette, ved forrige talle, hadde ikke plass i eget budsjett engang.

I dag er det sånn at 90 pst. av det store teknologibedrifter som Nokia, Ericsson, osv. produserer, ikke fantes for ti år siden. Et annet skremmende perspektiv er at i et samfunn der utdanningsnivået øker, vet vi at innovasjon og gründerkultur synker med hvor høy utdanningen er. Det betyr at en egen utfordring i forhold til utdanningsnivået er å legge inn gründerkulturen.

Så har vi tradisjon for å eksportere ideer. Jeg husker at for 13 år siden stod min partileder på talerstolen på landsmøtet og holdt fram en varmpumpe som ingen hadde hørt om. Den var oppfunnet i Norge, men satt i produksjon i Sverige.

(Skei Grande)

Jeg tror det er mange utfordringer på både forsknings- siden, gründersiden og innovasjonssiden. Jeg tror vi har en stor jobb å gjøre i forhold til byråkratiseringen av forskningen, og at vi ikke har kulturer som bygger fram gründere. Jeg er veldig glad for Regjeringas satsing på realfag og teknologi, men det er også viktig å satse på gründerkulturen i utdanningen.

Det er videre viktig å satse på studentutveksling, som også er en kulturutveksling i forhold til bedriftskultur, forskningskultur og gründerkultur. Jeg tror det vi holder på med her i dag, er mye viktigere for både distriktspolitikken og arbeidsmarkedspolitikken enn 2 milliarder kr til å bygge skolebygg er. Dette er framtida. Dette er tankegangen som bringer oss framover. Men som sagt, i populismens tidsalder er det ikke så greit å argumentere for det. Derfor er vi i Venstre veldig glad for å ha en regjering som satser på dette og er en pådriver, men det trengs et bredt flertall i Stortinget for å komme i mål i forhold til det OECD-nivået vi har ønsket å komme opp på.

Raymond Robertsen (H): Jeg vil takke Søren Fredrik Voie for å ha tatt opp et så viktig tema, nemlig å fokusere på målet med forskning og å sette forskning i et perspektiv når det gjelder verdiskaping, for på den måten å øke vårt konkurransefortrinn internasjonalt.

SkatteFUNN-ordningen er blitt mye omtalt fra denne talerstolen under debatten, og jeg må bare konstatere at så langt ser det ut til at den virker etter målsettingen, og det er veldig bra for bedrifter som ønsker å forske, og ikke minst for bedrifter som har kunnskapskapital.

Norge består imidlertid av mange små og bittesmå bedrifter, og de er spesielt lokalisert i Distrikts-Norge. Det er klart at dette i stor grad begrenser deltakelse i en sårn ordning, for man har ikke kunnskapskapital i bedriften til å være med og til å være et lokomotiv.

Næringsmessige ringvirkninger av forskning og kunnskapsrelatert produksjon ser man veldig ofte og i hovedsak lokalisert i nærheten av universitetene og forskningsinstitusjonene. Dette gir næringslivet i distriktene en dobbel utfordring: Man er langt unna kunnskapen, og man har mangel på kunnskap i bedriften og dens nærområde.

Det er viktig at utdannings- og forskningsinstitusjonene innleder samarbeid med bedrifter i alle størrelser, også i utkantene. En forutsetning for at næringslivet i distriktene skal ha suksess i en kunnskapsøkonomi, er at man også deltar i forskning. Mer forskning må gjøres på småbedriftenes premisser, og utdannings- og forskningsinstitusjonene bør stimuleres bl.a. til å forske i bedrifter, sammen med bedrifter og på tema som er viktige for de små bedriftene – dette for bl.a. å øke kompetansen internt i de små bedriftene og, ikke minst, for å sikre relevant forskning for småbedriftene i Utkant-Norge.

Jeg tror ikke at Norge klarer å nå sine forskningsmål dersom ikke småbedriftene i distriktene også er med. Vi ser eksempel på det fra bl.a. Island. Alt utstyr som brukes i fiskeindustrien i Norge, kjøpes fra Island. Det er fordi man på Island har hatt et tett samarbeid mellom fiskein-

dustrien og forskningsinstitusjonene som har resultert i en sårn produksjon. Dette er det viktig å gjøre også i Norge. Det er viktig for Distrikts-Norge.

Søren Fredrik Voie (H): Jeg synes det er hyggelig at så mange av innleggene her har uttrykt positivitet omkring problemstillingen og nødvendigheten av å utvikle en enda bedre forskningsbasert innovasjonspolitik i det landet. Det lover jo godt for framtiden.

Jeg synes også det er veldig bra at vi nå skal få en handlingsplan for forskningsbasert nyskaping og entreprenørskap. Det er fra mitt ståsted grunnlaget for Norges framtid vi egentlig diskuterer her. Kunnskapsbasert verdiskaping og kunnskapsbasert produksjon er det området som alle framtidforskere hevder vi har mulighet for å konkurrere på, som en liten og eksklusiv nasjon med et høykostnadsnivå på alt vi foretar oss. Da er det dette området som skal sikre vår framtidige velferd.

Med det som utgangspunkt skulle jeg også ønske at det framtidige drivet på dette området ble tillagt utdannings- og forskningsministeren, eller kanskje sagt på en annen måte: at utdannings- og forskningsministeren tok hovedansvaret for å føre denne politikken og denne utviklingen framover. For dette dreier seg ikke bare om det som skjer på universiteter og høyskoler. Det dreier seg om hele kunnskapspolitikken vår, fra barnehage via grunnskole, videregående skole og oppover i systemet, og omfatter derfor omtrent alt som skjer i samfunnet. Derfor burde hovedansvaret ligge på utdannings- og forskningsstadsrådens bord.

Et aspekt ved dette med framtiden er også å dreie våre universiteter og høyskoler og forskerne der inn mot en holdning og et perspektiv som er i overensstemmelse med næringslivets premisser, altså forskning på næringslivets premisser. Og da viser jeg til det aspektet som bl.a. representanten Robertsen tok opp, om småbedriftenes behov. Det beste vi har i Norge, er småbedrifter – unntakene er de store nasjonale konsernene. Det å være liten betyr ikke at man ikke har et stort kunnskapsbehov, et stort vekstpotensial og et stort forskningspotensial, men man trenger å komme i en bedre dialog med disse bedriftene.

Og helt til slutt: Jeg synes også at statsråden har en stor oppgave med å spre de gode eksempler, få fram drivkrefter for å skape de gode holdninger til samspill mellom næringslivet og forskningsmiljøene våre, og til også å få større fart på tverrfaglighet og tverrfaglig forskning, som er det alt næringsliv etterspør, skal vi få den ønskede utvikling.

Statsråd Kristin Clemet: Jeg vil takke komiteen for debatten.

Jeg vil avslutte med å berøre tre forhold. For det første: Det har vært mange begredelige år for norsk forskning. En gjennomsnittlig avisleser har kunnet registrere det. Det har vært mye splid og strid både om bevilgningsnivå og om forskningsrådssystemet og strukturen. Nå er det mer rolig. Det kan være at mange er avventende, men jeg tror også det er grunn til å si at det er lys-

punkter, både kvantitativt og kvalitativt, når det gjelder norsk forskning, og når det gjelder innovasjonssiden av dette, dels på grunn av forskningspolitikken, men også på grunn av den generelle politikken, som nå legger til rette for økt privat innsats innen forskning.

Representanten Voie nevnte at vi skulle vise til de gode eksemplene. La meg gjøre det. Det er nemlig ikke naturgitt at Norge ikke skal få det til. La oss ta et selskap som Amersham Health, opprinnelig Nycomed, som slo seg sammen med britiske Amersham i 1997. Selskapet har siden den tid økt antall ansatte i Norge fra ca. 750 til over 1 000. Det er en meget forskningsintensiv bedrift. Det er investert over 2 milliarder kr i Norge. Det lar seg altså gjøre å lokalisere internasjonal forskningsvirksomhet til Norge. To viktige forutsetninger for å få det til er at det er nærhet til gode grunnforskningsmiljøer og tilgang på gode kandidater. Det betyr at vi er nødt til å ha en god og bred kunnskapsbase i sin alminnelighet, dvs. at vi også må trekke forbindelseslinjen til høyere utdanning og til skolepolitikken. Jeg tror ikke vi kan regne med å være fremragende på høyere nivåer dersom vi ikke også har noe som er fremragende på lavere nivåer, for å bruke et slikt uttrykk. Da kommer vi inn på skolens evne til å utvikle kreativitet og entreprenørskap – ting vi kan komme tilbake til bl.a. i forbindelse med den meldingen vi skal fremme om kultur i skolen og i tilknytning til skolen. Vi kommer også inn på dette med grunnleggende ferdigheter i viktige basisfag.

Det andre jeg vil nevne, er at Regjeringen jo fortsetter sitt arbeid med oppfølgingen av evalueringen av Forskningsrådet. Vi vil bl.a. studere nærmere praktiseringen av det såkalte sektorprinsippet. Vi vil også se på finansieringen av grunnforskning, bl.a. om det er mulig å skape et større mangfold, som representanten Lyngstad var inne på, når det gjelder finansieringskilder. Jeg legger personlig også stor vekt på nærmere dialog mellom næringslivet og academia, også for å bidra til bedre tilgang på risikokapital, som representanten Skjælaaen var inne på. Riktignok kan man snakke om statlig risikokapital, men det er også veldig nødvendig i Norge å fremskaffe et bedre grunnlag for tilgang på privat risikokapital.

Komiteens leder nevnte instituttsektoren. Det er et godt spørsmål, det er et vanskelig spørsmål – før eller siden tror jeg Stortinget må diskutere det, men jeg er ikke beredt til å love noe på meget kort sikt. Det er et stort, omfattende og vanskelig, men meget viktig, spørsmål.

Så antydet én at jeg kanskje møtte meg selv i døren. Jeg føler ikke det på noen måte. Det kunne være fristen- de å løpe fra BNP-målet, for det er jo ikke bare dynamikken i andre land som gjør at vi sakter akterut, det er også veksten i vårt eget BNP. Men det har vi ikke gjort. Noe kunne vært bedre i Norge. Noe er mye bedre enn vi forutså, nemlig veksten i Forskningsfondet, og dessuten SkatteFUNN-ordningen. Den kjempet jeg veldig for da jeg var i NHO, men jeg måtte inn i regjering for å lykkes.

Presidenten: Da er behandlingen av sak nr. 2 avsluttet.

S a k n r . 3

Interpellasjon fra representanten Signe Øye til kommunal- og regionalministeren:

«Arbeidet med å bosette flyktninger i kommunene går for sakte, og er langt unna måloppnåelse. I fjor var målet å bosette 8 800 flyktninger. Resultatet var at kun 4 902 kunne flytte fra mottakene. Per 1. januar d.å. hadde landets kommuner fattet vedtak om å bosette drøyt 5 600 personer, noe som er 1 600 mindre enn behovet. Erfaringsmessig bosetter kommunene færre flyktninger enn det antall de har fattet vedtak om. Signaler fra en rekke kommuner tyder på at det er mindre vilje til å bosette flyktninger nå enn tidligere. Begrunnelsen er bl.a. den økonomiske situasjonen og usikkerhet knyttet til finansiering av boliger i Husbanken. Det resulterer i at flyktninger som har fått opphold i Norge, må bo lenger på mottak enn nødvendig. Siste tall fra UDI viser at over 2 100 av dem som bor i mottak, har fått bosettingstillatelse.

Hva vil statsråden foreta seg slik at målsettingene om bosetting av flyktninger nås?»

Signe Øye (A): Arbeidet med å bosette flyktninger i kommunene går svært sakte for tiden og er pr. dato langt unna det antallet som det var forventet at kommunene skulle ta imot både i fjor og i år. Konsekvensene er at rekordmange venter i mottak, og at kommunene nøler med vedtakene.

Det har faktisk aldri vært så mange personer i flyktningmottakene her i landet noen gang som det var ved årsskiftet. Da satt det hele 16 000 personer i de 140 mottakene vi har rundt omkring i landet. Det betyr at statsråden, som sitter med ansvaret, har store utfordringer på dette området. Svaret kan ikke være bare å opprette nye mottak. Ikke alle som oppholder seg i mottak, skal bosettes i kommunene. Mange oppholder seg i mottak i påvente av at søknad om asyl eller oppholdstillatelse skal avgjøres. Saksbehandlingstiden for disse er fortsatt for lang, og målene er heller ikke nådd på dette området.

I fjor var målet å bosette 8 800 flyktninger som hadde fått oppholdstillatelse og som bodde i mottak. Men som kjent ble resultatet at det kun var 4 902 flyktninger som ble bosatt fra mottak. Det er nesten bare halvparten og er svært lite tilfredsstillende for alle parter.

Hvorfor sier så kommunene nei til å bosette flyktninger? Ser vi på en del uttalelser fra aktuelle kommuner, er svaret følgende:

- dårlig kommuneøkonomi
- uventet familiegjenforening
- usikkerhet knyttet til Husbanken
- press på boligprisene
- manglende språkopplæring i asylmottak

Nå er det ikke slik at det er gratis for staten å ha flyktninger sittende i mottak. Det koster over 100 000 kr å ha en person i mottak i ett år, og staten bruker over 1 milliard kr i året til dette formålet. Det er derfor grunn til å tro at en del av disse pengene kunne vært brukt bedre ved å gi kommunene bedre vilkår til å ta imot flyktningene raskere. Dermed ville det ikke vært behov for så mange

mottaksplasser. Det ville vært den beste løsningen for alle parter.

UDI sendte i fjor ut en anmodning til 302 kommuner om å ta imot flyktninger. Men dette er ikke enkelt for kommunene for tiden. Det viser seg nå at 90 kommuner har sagt nei eller utsatt saken. Bare 117 kommuner har svart ja. Av de største kommunene som har sagt nei, er Fredrikstad og Mandal. I tillegg har en rekke kommuner på Sørlandet sagt nei. Det mener Arbeiderpartiet er bekymringsfullt, og det er nødvendig at statsråden går i dialog med kommunene og KS for å få kommunene med seg, ikke mot seg, slik man har inntrykk av i dag.

I år var målet at kommunene skulle bosette 7 200 flyktninger. Pr. 1. januar i år hadde landets kommuner fattet vedtak om å bosette drøyt 5 600 personer. Det er 1 600 mindre enn det som var et antatt behov i år. Når vi i tillegg vet at erfaringsmessig bosetter kommunene færre enn det antall de har fattet vedtak om, ja, da ser ikke situasjonen særlig lys ut. De siste tallene fra UDI viser nå at over 2 100 av dem som bor i mottak, har fått bosettingstillatelse. Det sitter altså 2 100 personer og venter på å få tillatelse til å flytte til en kommune, starte en ny tilværelse, komme seg i arbeid og forsørge seg selv. Men slik situasjonen er nå, må mange flyktninger oppholde seg i mottak i lang, lang tid etter at de har fått oppholdstillatelse. Vi vet at all forskning viser at jo lenger flyktninger og andre som får oppholdstillatelse her i landet, oppholder seg i et mottak, desto vanskeligere er det å få til en god integrering. Derfor er det så viktig at tiden i mottak blir kortest mulig. Når vi nå ser at det tar lengre tid, ikke kortere, er det grunn til uro.

Mange kommuner har ikke blitt mer velvillige til å ta imot flyktninger etter at regjeringspartiene og Fremskrittspartiet fjernet norskundervisningen fra nyttår for dem som venter på å få sin søknad behandlet. Mange av disse flyktningene skal bli i Norge, og skal ut i kommunene, om ikke så altfor lenge. Det hadde vært fornuftig å bruke ventetiden til å foreta seg noe fornuftig, bl.a. å lære seg norsk. Da hadde det blitt lettere for kommunene å fortsette integreringen etter bosetting – men regjeringspartiene og Fremskrittspartiet skulle spare penger. Det er noe som heter å spare seg til fant, og det spørres om ikke det er en god betegnelse i dette tilfellet.

I budsjettinnstillingen for i år vedtok et flertall i kommunalkomiteen at alle flyktninger skulle bosettes innen seks måneder etter at de hadde fått opphold i Norge, og komiteen hadde store forhåpninger om at det skulle skje. Nå viser det seg at gjennomsnittstiden etter vedtak for å bosette innvandrere er oppe i ni måneder. Dette er gjennomsnittstiden. Mange sitter mye lenger – noen i år. Dette er ikke godt nok. Dette er å skyve problemene foran seg. Og kostnadene bare øker. Det koster å sitte lenge i mottak, og det koster mer å integrere. Det er ingen grunn til å tro at det kommer færre flyktninger til neste år og året deretter. Derfor må statsråden og hennes samarbeidspartnere løse problemene nå – og ikke skyve dem foran seg.

Det er også en annen gruppe som sitter altfor lenge i mottak, og som burde bekymre oss. Det er enslige mind-

reårige. Antall enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge, har økt vesentlig det siste året. Det er ikke mange årene siden det kom et par hundre enslige mindreårige hvert år. I fjor oppgav 894 av de 17 480 asylsøkerne å være enslige mindreårige.

Denne gruppen skal bosettes så raskt som mulig og senest innen tre måneder etter at vedtak om oppholdstillatelse er fattet, sa Stortinget. Men kun 287 enslige mindreårige ble bosatt i 2002. Det er bare en tredjedel av dem som kom. Måltallene for i år er på 350 personer. Det er grunn til å spørre om statsråden mener dette er tilfredsstillende. Hvordan har hun tenkt å løse situasjonen med det stadig økende antall enslige mindreårige? Hun er vel enig i at å bo lenge i mottak er en meget dårlig løsning for denne gruppen?

Det er positivt at kommunene i 2001 sa seg villig til å ta imot flere flyktninger enn tidligere, og at spesielt kommunene i sentrale strøk, der presset på bosetting er størst, var positive. En av årsakene til at disse kommunene var positive, var tanken om en rask, god og stabil bosetting under en viss form for kontroll og et godt samarbeid mellom kommunene og staten. Men da må også staten stille opp med sine virkemidler, slik at kommunene har mulighet til å fortsette med denne positive holdningen. Det gjør staten neppe i dag.

Arbeiderpartiet mener det er to vesentlige grunner til at kommunene nå sier nei eller er avventende til å bosette flyktninger og har snudd den positive holdningen de hadde for et par år siden. Den ene er dårlig kommuneøkonomi. Den andre er rammene til Husbanken og lavere boligtilskudd.

Det er faktisk slik at det er svært vanskelig å skaffe et tilstrekkelig antall boliger, særlig i østlandsområdet, der boligprisene er svært høye og flyktningene helst ønsker å bosette seg. Kommunene melder at det er vanskelig å finne boliger til en rimelig pris, og at dette er et av de største problemene i integreringsarbeidet. Bolig er selvfølgelig en helt nødvendig forutsetning for overhodet å si ja til å ta imot flere flyktninger.

Vedtak om å bosette flyktninger sitter derfor «langt inne» i mange kommunestyrer for tiden. Jeg mener dette ikke skyldes viljen til å ta imot innvandrere, men at økonomien i mange kommuner er svært dårlig, og at kommunepolitikerne har store problemer med å kunne prioritere disse tiltakene innenfor altfor små rammer. Det må vi akseptere.

Derfor har jeg meldt en interpellasjon til statsråd Solberg i dag. Og jeg vil spørre: Hva vil statsråden foreta seg, slik at målsettingen om å bosette flyktninger nås?

Statsråd Erna Solberg: Jeg er enig med representanten Øye i at det er ønskelig med en raskere bosetting av flyktninger og kortere ventetid i mottak. Jeg har imidlertid behov for å nyansere hennes beskrivelse av situasjonen. Jeg synes ikke den yter kommunene rettferdighet.

I 2002 bosatte norske kommuner 8 231 personer som har fått asyl eller opphold på humanitært grunnlag, eller som er familiegjenforente til disse gruppene. 1 223 var overføringsflyktninger som kom fra mange ulike deler av

verden, og de fleste kom direkte til en kommune – uten å ha oppholdt seg i mottak og uten kunnskaper i norsk språk. Familiegjennforente utgjorde 3 558 personer, det største tallet vi har hatt til nå, noe som til dels skyldes nedbygging av restanser i UDI. 230 av de familiegjennforente kom mens herboende fortsatt oppholdt seg i mottak. Tidligere asylsøkere som har fått opphold, blir normalt bosatt fra mottak, og denne gruppen utgjorde i fjor 3 450 personer. Antall bosatte i 2002 er det høyeste vi har hatt, med unntak av bosettingsdugnaden for bosnierne i 1994. Jeg ønsker å gi en velfortjent honnør til de mange kommuner som lojalt følger opp arbeidet med bosetting av flyktninger, og som på den måten bidrar til at vi kan oppfylle våre internasjonale forpliktelser på dette området.

2002 var det første året med den nye bosettingsordningen, en ordning som kommunene selv ønsket, og som Stortinget sluttet seg til ved behandling av St.meld. nr. 17 for 2000-2001, Asyl- og flyktningpolitikken i Norge. Ordningen involverer i større grad kommunesektoren i alle deler av bosettingsarbeidet. Et nasjonalt utvalg med representanter for både staten og kommunesektoren fordeler det antall flyktninger det antas å være behov for å bosette kommende år, til fylkene. Fordelingsnøkkelen er basert på innbyggertall og på hvor flyktningene erfaringsmessig har tilknytning og ønsker å bo. Innen hvert fylke samarbeider Utlendingsdirektoratet og Kommunenes Sentralforbund om hvor mange hver kommune skal anmodes om å bosette. Ved denne fordelingen skal det også tas hensyn til muligheten for å komme i arbeid. Det legges til grunn at kommunene kun anmodes om det antall plasser det forventes å være behov for, og at kommunene ikke skal knytte betingelser til bruk av plassene. I forbindelse med anmodningsprosessen har KS møter med kommuner i pressområder for å stimulere til økt bosetting og interkommunalt samarbeid og for å informere om virkemidlene, f.eks. Husbankens ordninger.

Mangelen på plasser for bosetting er i hovedsak et problem for befolkningstette kommuner i østlandsområdet. Mange av dem som venter over seks måneder på bosetting, har tilknytning til dette området og bør bosettes der. Flyktninger som ikke får bosette seg der de har familie eller kjente, vil før eller senere flytte til en annen kommune. Ett av målene med den nye bosettingsordningen er nettopp å unngå denne formen for sekundærflytting. Det forutsetter imidlertid at kommunene i østlandsområdet øker bosettingen ytterligere og tilbyr plasser i samsvar med den fordelingen Nasjonalt utvalg for bosetting foretar til fylkene. I tillegg må plassene selvfølgelig kunne tas i bruk når UDI har behov for dem, og uten at kommunene knytter vilkår til hvilke de vil bosette, slik at vi unngår unødvendig ventetid i mottak.

Jeg har i likhet med representanten Øye registrert at stadig flere kommuner sier nei til å bosette flyktninger. Det gir grunn til bekymring. I 2002 ble bosettingsbehovet i løpet av året redusert fra 8 800 til 6 000 plasser. Per i dag er bosettingsbehovet for 2003 anslått til å være i overkant av 7 000 plasser, og vi mangler fortsatt over 1 000 plasser. Om noen få kommuner ønsker pause i bo-

settingsarbeidet et år, er ikke det nødvendigvis et problem. Men dersom mange tenker slik på samme tid, vil en stor del av arbeidet bli skjøvet over på andre kommuner, og da kan det oppstå misnøye fordi noen unnlater å ta sin del av ansvaret. Jeg har lyst til å minne om at den bosettingsordningen vi har etablert, er gjort i samarbeid med KS og forutsetter en solidaritet mellom kommunene, slik at alle tar sin del av lasset. Jeg håper og tror at kommunene selv innser at det å si nei til bosetting er en dårlig løsning, da alle som får opphold i Norge, før eller senere skal bo i en kommune. En utsettelse av bosettingsarbeidet betyr lengre og dyrere mottaksopphold, og integreringsarbeidet blir vanskeligere og mer tidkrevende for kommunene.

At kommuner sier nei til bosetting av flyktninger for å demonstrere sin misnøye med den generelle kommuneøkonomien, er ikke akseptabelt. Selv om den enkelte kommune i dag ikke er pålagt å bosette flyktninger, bygger denne frivilligheten på at kommunene tar et kollektivt ansvar for å bidra til at alle som får opphold i Norge, kan bosette seg i en kommune. Integreringstilskuddet ble økt kraftig for tre år siden og er nå på nivå med de gjennomsnittsutgifter kommunene har i forbindelse med bosettingsarbeidet. Det er derfor ikke noe utgangspunkt for å si at kommunene ikke får dekket utgiftene knyttet til bosetting.

Husbanken prioriterer søknader til utleieboliger for flyktninger og avslo ingen søknader til dette formålet i 2002. Denne typen boliger utgjør for øvrig kun om lag 15 pst. av den boligmassen kommunene bruker til bosetting av flyktninger, og er bare én av flere måter kommunene bruker for å skaffe boliger. Husbanken kan fullfinansiere boliger, men vurderer størrelsen på tilskuddsdelen i forhold til prisnivå og boligmarked lokalt. Husbankens ressurser vil uansett være begrenset, og kommunene kan derfor ikke basere all bosetting av flyktninger på husbankfinansierte boliger.

Ved årsskiftet var det i underkant av 2 000 personer med vedtak om opphold i Norge som ventet i mottak. Nå er det slik at personer som får vedtak om opphold, vil fortsette å bo i mottak mens de enten på egen hånd eller i samarbeid med UDI finner frem til best egnet bosted. Det vil også måtte ta noe tid å legge forholdene best mulig til rette etter et vedtak om bosetting av en flyktning. Det er urimelig å forvente bosetting den dagen en person får vedtak om opphold.

Enslige menn er den gruppen som er vanskeligst å bosette, og som må oppholde seg lengst i mottak i påvente av kommune plass. Regjeringen vil foreslå å gjeninnføre krav om underhold for personer som søker familiegjennforening med tidligere asylsøkere som har fått opphold på humanitært grunnlag, men som ennå ikke har fått bosettingstillatelse. Vårt regelverk for familiegjennforening vil da bli mer i samsvar med reglene i andre europeiske land. Denne endringen vil kunne føre til at færre enslige menn søker beskyttelse i Norge. Regelendringen vil trolig også føre til en reduksjon i antall familiegjennforente de nærmeste årene, samtidig som den vil stimulere herboende til å skaffe seg nødvendig inntekt for å kunne un-

derholde familien. Jeg vil understreke at selve retten til familiegjenforening fortsatt vil bestå. Endringen innebærer kun en innskjerping av kravet til underhold frem til bosettingstillatelsen blir innvilget.

Jeg har også lyst til å understreke at fra en del kommuner har nettopp det overraskende store antall familiegjenforeninger vært sett på som et problem i forbindelse med bosetting, noe som har gjort at man iallfall har begrenset det antallet man ville bosette, fordi man har trodd at belastningen ville bli større.

Noen vil bruke den manglende måloppnåelsen som et bevis på at den nye bosettingsordningen ikke virker. Jeg velger imidlertid å legge vekt på at ordningen er ny og har vært gjennom en innføringsfase, samt at en relativt høy ankomst av familiegjenforente i enkelte kommuner i fjor gjorde det vanskelig å skaffe boliger til alle. Etter min mening er det for tidlig å felle noen endelig dom over bosettingsordningen. Jeg har tro på at kommunesektoren vil greie oppgaven med bosetting av flyktninger, men vil følge nøye med i utviklingen utover våren og fortløpende vurdere behovet for tiltak. Eventuelle endringer i bosettingsordningen vil jeg først drøfte med kommunesektoren. Jeg har regelmessig kontakt med Kommunenes Sentralforbund og tar opp spørsmål om bosetting av flyktninger både i de faste konsultasjonsmøtene og i egne møter når det er behov for det. Vi har hatt flere gjennomganger av hvordan vi kan få opp målsettingen, og av hvordan informasjonen til kommunene kan bli bedre.

Nå er det altså slik at bosetting ikke bare er avhengig av hvilke ordninger vi har, den er også avhengig av hvilken politisk vilje som utøves. Derfor synes jeg det er et samfunnsansvar for oss alle som rikspolitikere å informere våre kommunepolitikere om at det faktisk er et fellesansvar og en felles forpliktelse vi har i vårt samfunn. Så når Arbeiderpartiets representant påpeker at Regjeringen har et stort ansvar, vil jeg si at også Arbeiderpartiet har et stort ansvar. Arbeiderpartiet har et stort ansvar for å være med på at denne felles internasjonale forpliktelsen kan gjennomføres i de enkelte kommunene, ved at deres politikere også stiller opp for bosetting lokalt.

Jeg synes av og til at det er en mismatch mellom de signaler som gis på rikspolitisk plan, og hva man gjør på lokalpolitisk plan. Jeg har lyst til å minne om at vi i vårt budsjett i år begrenset antallet overføringsflyktninger, bl.a. fordi det kostnadmessig, men også pressmessig overfor kommunene, er en av de tyngste oppgavene i bosettingssammenheng. Og for å få til en bedre bosetting av de mange som kommer, var det etter Regjeringens mening viktig at vi også reduserte antallet av de andre internasjonale forpliktelsene vi hadde, og som vi hadde kontroll over, når vi har en så stor tilstrømming av asylsøkere.

Signe Øye (A): Det er bra at statsråden sier at det er grunn til bekymring, og at vi er enige om det. Men vi er ikke enige om virkemidlene for å få kommunene til å si ja til å ta imot flere. Statsråden sier at jeg bør yte kommunene rettferdighet, og jeg vil skryte av kommunene. Det er ikke det det står på. Men vi i denne salen må også

ta de signalene som kommer fra kommunene, på alvor. Mange av de kommunene der flyktningene ønsker å bosette seg, er blant de mest pressede kommunene både når det gjelder bolig, når det gjelder å ta imot flere barnehagebarn og flere skolebarn, og i forhold til at kommuneøkonomien er så dårlig at det kommer til å gå ut over andre ting.

Hvis statsråden mener at det er noen spesielle kommuner rundt omkring i Norge som sier nei, og andre som sier ja, vil jeg si at jeg har gått gjennom en liste over hvem som sier ja, og hvem som sier nei. Og det er slik at dette gjelder kommuner som er styrt både av Høyre, av Kristelig Folkeparti og av Arbeiderpartiet, for å nevne noen, så det er ikke noen rød tråd gjennom det.

Statsråden sier også at man ikke avslo noen søknader i 2002 når det gjaldt tilskudd gjennom Husbanken, og det er nok riktig. Men jeg vil tro at tilskuddsbeløpet var vesentlig lavere i forhold til tidligere år.

Arbeiderpartiet ville bevilge 2 milliarder kr mer til kommunesektoren enn regjeringspartiene og Fremskrittspartiet. Vi mener at det var nødvendig og ville gitt mange kommuner muligheten til å si ja til å ta imot flere flyktninger. Nå sitter isteden staten med regningen, ved at mange må sitte lenger på mottak enn nødvendig.

Arbeiderpartiet foreslo også å øke utlånsrammen i Husbanken med 2 milliarder kr utover Regjeringens forslag, og vi ville gi økte bevilgninger til boligsektoren med 200 mill. kr. Det ville gitt flere boliger, flere kunne fått botilskudd, flere kunne fått høyere botilskudd, og flere kommuner ville sagt ja til å ta imot, og kanskje ja til å ta imot flere. Nå kan det bli nødvendig å øke bevilgningene til mottak isteden. Derfor mener jeg at Stortinget må lytte til kommunenes signaler om hvorfor de ikke tar imot flyktninger. Hvis vi gjør det, kan det hende at saken løser seg.

Statsråd Erna Solberg: Jeg er enig med representanten Øye i at det er mange forskjellige politiske farger på dem som i dag sier nei. Jeg bruker veldig ofte min tid til å fortelle Høyre-ordførerne at dette er et fellesansvar, og at også de må være med og dra lasset. Jeg håper at Arbeiderpartiet gjør det samme med sine ordførere, og at dårlig kommuneøkonomi på et område der de beregningene vi har i fellesskap med KS, viser at det er full dekning i forhold til utgiftene, ikke brukes for å legitimere at man sier nei.

Jeg synes også at det viktigste vi gjør nå, er å forsøke å få til tiltak som begrenser presset på bosetting. Ikke minst når vi skal innføre den nye introduksjonsloven og nye endringer, er det viktig at kommunene, når de skal bygge opp et bedre apparat for å håndtere integreringen, finner måter å avlaste bosettingen på. Det er noe av bakgrunnen for at vi har stilt strengere krav knyttet til familiegjenforening – et ikke populært, men nødvendig tiltak.

Når det så gjelder spørsmålet om hva kommunene får, synes jeg ærlig talt at Arbeiderpartiet nå dobbeltselger sine egne bevilgninger betydelig. I forhold til boligtilskuddet har altså Arbeiderpartiets alternative budsjett en

helt klar målretting mot utleieboliger for ungdom og lavinntskuddsboliger. Det står ikke et ord i Arbeiderpartiets alternative budsjett om at det boligtilskuddet som ble økt i deres budsjett, skal brukes til å øke graden av betaling til kommunene i forhold til flyktningboliger, eller at det skal gå til flere flyktningboliger. Og på bakgrunn av den kritikk som Arbeiderpartiet har rettet mot Regjeringen for mangel på satsing på vanlige ungdomsboliger og lavinntskuddsboliger, og deres forslag om å øke boligtilskuddet med 112 mill. kr, har jeg lyst til å minne om at 112 mill. kr mer ikke hadde gitt mange leiligheter. Skulle man ha økt innskuddet, hadde man brukt opp de 112 millionene i de tettbygde strøkene bare på flyktninger. Jeg synes at det er grenser for hvor mange ganger man i den politiske retorikken kan bruke de samme pengene ved å hevde at man kunne brukt dem på flere forskjellige områder. Jeg synes at Arbeiderpartiet bør bestemme seg for om vi skulle brukt av det ekstra boligtilskuddet til utleieboliger til ungdom, til lavinntskuddsboliger – Karl Eirik Schjøtt-Pedersen kritiserer undertegnede sterkt for at vi måtte prioritere flyktninger istedenfor å ha ekstra penger til dette – eller om dette var ekstra penger som skulle brukes til å bedre bosettingen av flyktninger. Det svaret synes jeg egentlig man bør gi. Det går ikke an å bruke de samme pengene to ganger. Det forsøker Arbeiderpartiet å gjøre i mange av debattene for tiden.

Britt Hildeng (A): Jeg har lyst til å peke på det grelle bakteppet denne interpellasjonen har. En del av bakteppet handler om politiske og menneskelige tragedier der ca. 40 millioner mennesker er på flukt. Deres liv er preget av fattigdom, politiske konflikter og krig, og mange er utsatt for tortur og sosial fornedring.

En annen del av bakteppet er den norske virkeligheten. Et av verdens rikeste land greier ikke å oppfylle meget begrensede internasjonale forpliktelser og politiske målsettinger om å bosette noe over 8 900 flyktninger. Til tross for denne beskjedne målsettingen greide norske kommuner å bosette bare i underkant av 5 000. Det vil si at flyktninger blir boende i asylmottak langt over tiden og ofte mye lenger enn hva som er forsvarlig – familier med små barn, personer med traumatiske opplevelser i det land de flykter fra, enten på grunn av krig eller fordi de er blitt torturert eller har sett sine nærmeste bli utsatt for vold eller bli drept.

Vi vet at flyktninger har behov for hjelp til å takle sine traumer. Én ting er at vi ikke har greid å stille opp med tilstrekkelig psykiatrisk hjelp. En annen ting er at disse problemene blir ytterligere forsterket gjennom usikkerhet om hvilke framtidutsikter de har. Lange opphold på asylmottak – uten arbeid, uten språkopplæring – skaper frustrasjon, fortvilelse og et høyt konfliktnivå, både på asylmottaket og i forhold til omverdenen. Dess fortere flyktninger som kommer til Norge, kan komme i gang med arbeid, med utdanning, med å lære seg norsk, dess fortere vil de bli en del av vårt samfunn, bidra med sine evner og anlegg og bli en integrert del av vårt samfunn. Dess lenger vi venter, dess vanskeligere blir det, og dess større er sjansene for at flere vil ha behov for langvarig

hjelp, både psykisk og økonomisk. For den enkelte vil rask hjelp til å komme i gang med sitt nye liv være avgjørende for vedkommendes levekår. For samfunnet vil det på sikt lønne seg å investere i arbeidsplasser, i boliger, i språkopplæring og i kommunene, slik at man kan gi den nødvendige støtte i etableringsfasen i et nytt land.

Peter Gitmark (H): Ordningen med sentrale avtaler mellom UDI og KS har fungert forskjellig fra kommune til kommune. En skal likevel huske at de fleste kommuner følger lojalt opp statlige ønsker og vedtak, noe som interpellanten synes å ha glemt. Denne variasjonen skyldes i første rekke at UDI forventer svar fra kommunene om antall flyktninger som kan bosettes, allerede i september. Kommunene ønsker diskusjon i forbindelse med plan og budsjett for kommende år. Den pågår som kjent langt inn i desember. Det ville vært en fordel for kommunene om UDI ikke fulgte årskalenderen, men at dette muligens gikk fra 1. mars til 1. mars.

Skepsisen i kommunene går i særlig grad på at antall flyktninger med særlige vansker, både når det gjelder traumer, helse og utdanningsnivå, øker, og behovet for mer omfattende kommunale tjenester stiger. Voksenopp-læring, styrket grunnskoleundervisning og helse- og sosialhjelp er eksempler.

Når arbeidsmarkedet strammes inn, ser vi særlig at det blir vanskelig å skaffe tiltaksplasser eller faste arbeidsplasser for flyktninger og våre nye landsmenn. Når vi nå får en rettighetslov, der norskopplæring og arbeidstrening skal kombineres, stiller dette langt større krav til kommunene og fører til betydelig mer skepsis. Her har vi en stor utfordring. Jeg mener f.eks. at Aetat, sammen med kommunene, burde legge opp til yrkesrettede kurs med en kombinasjon av norsk, yrkestrening og utdanning, der man utdanner til yrker som det er behov for, f.eks. sykepleiere, hjelpepleiere og omsorgsarbeidere.

For de største kommunene ser vi at deres kanskje største utfordring er familiejenforening. Kommunene mener at man i UDI ikke er flink nok til å synliggjøre mulig omfang av flyktninger. Én mulighet er å inngå avtaler med større kommuner om f.eks. treårige avtaleperioder. Kommunene vil over en treårsperiode binde seg til et totalt antall flyktninger fra mottak, inklusiv familiejenforeninger. Dette vil gjøre det lettere for kommunene å planlegge både boliger og norskundervisning.

Per Sandberg (FrP): Saken burde egentlig ikke overraske noen.

Jeg vil i likhet med statsråden prøve å nyansere debatten litt, for hvis en skal lete etter hvem som har ansvar i forhold til det som er situasjonen i Kommune-Norge i dag, tror jeg nok at det ansvaret bør fordeles på flere partier, inklusiv Arbeiderpartiet.

Det er jo litt interessant å lytte til interpellanten når hun peker på at dette må løses fra Regjeringens side i samarbeid med samarbeidspartnerne. Da regner jeg med at interpellanten tenker på Fremskrittspartiet. Når det gjelder flyktning-, innvandrings- og integreringspolitikken, er Arbeiderpartiet faktisk en viktigere samarbeids-

partner for denne regjeringen enn det Fremskrittspartiet noensinne har vært. Det går på ansvarsfordeling.

Jeg tror at vi nå, ut fra denne debatten, i større grad bør se på asylinnvandring, og innvandring generelt, i sammenheng med integrering. Jeg registrerte at statsråden ikke har hatt noe ønske om det tidligere, men det er klart at det bør vi absolutt gjøre nå. Det er klart at det antall mennesker som kommer hit og søker asyl, og som blir plassert på mottak i Norge, selvfølgelig vil få en indirekte konsekvens for folk som får opphold og skal plasseres ute i kommunene. Og når UDI etablerer asylmottak rundt omkring i små kommuner, vil det automatisk føre til at kommunene får utfordringer bare i forhold til det, samtidig som de skal integrere og bosome flyktninger som har fått opphold.

Det blir for enkelt – der er jeg enig med statsråden – å si at dette har med den generelle kommuneøkonomien å gjøre. Men når integreringstilskuddet faller bort, vil det automatisk bli en belastning for den enkelte kommune på mange felt, både når det gjelder skoler, barnehager og sosialtjenester. Da blir den oppgaven vi nå har foran oss i forhold til rettighetsloven, veldig viktig – at vi får på plass en skikkelig integreringspolitikk. Men jeg kan ikke la være å peke på at det er like viktig at vi ser på det som har med den generelle innvandringspolitikken å gjøre, for at vi skal greie dette. Det går selvfølgelig på at vi skal forholde oss til internasjonale konvensjoner, selvfølgelig skal vi det, men der er det full åpning for at Norge kan være mye mer restriktiv enn det vi har vært hittil.

Samtidig hører jeg at statsråden peker på innstramming når det gjelder familiegjenforening. Jeg hadde håpet at Regjeringen og statsråden også ville se på kravet om egnet egen bolig i forhold til familiegjenforening, som ville være enda et bidrag med hensyn til å stramme inn på det feltet og gjøre det litt mer lempelig for kommunene i forhold til bosetting av flyktninger.

Heikki Holmås (SV): Hvis det gamle ordet om at verden går framover, var sant, skulle vi hatt færre asylsøkere og færre som trengte å få beskyttelse i Norge. Men dessverre er det sånn at verden går faktisk ikke bare framover. Forskjellen mellom fattige og rike mennesker i verden blir større, og vi er alliert med en stat som ønsker å drive forebyggende krig – så absurd det uttrykket enn måtte være – på egen hånd. Begge deler skaper flyktningstrømmer og folkevandringer blant mennesker som søker et bedre og tryggere liv – et liv i trygghet for seg og sin familie. Folk kommer til å søke asyl, og folk kommer til å sitte i flyktningleirer, i årene som kommer, og da har vi i Norge en juridisk og en moralsk forpliktelse til å ta imot flere mennesker som har behov for det. Vi i SV ville faktisk ha en sterkere innsats i statsbudsjettet enn det Regjeringen ville, for å kunne ta imot flere overføringsflyktninger i det året som er gått.

Jeg er helt enig med statsråden i at det ikke bare er denne regjeringens skyld at kommunene ikke tar imot flere flyktninger. Det er ingen tvil om at andre folks opphaussing og sammenblanding av kriminelle asylsøkere og flyktninger som har behov for hjelp, bidrar til skepsis

blant lokalpolitikere og bidrar til at flere kommuner sier nei.

Men det er faktisk tre ting som har endret seg siden KS og Regjeringen inngikk en avtale om bosetting. Det ene er at norskopplæringen i asylmottakene er blitt fjernet, introduksjonsprogrammene er blitt gjort obligatoriske for kommunene, og kommunenes økonomi er blitt ytterligere forverret, noe bl.a. Arbeiderpartiets representant Signe Øye tok opp også i forhold til Husbankens rammer.

Jeg vil si noe om dette med fjerning av norskopplæring, for jeg synes det er fryktelig viktig. Det er klart at for de menneskene som fikk opphold i Norge, og som har sittet i mottak, har det i snitt gått 43 uker før de fikk innvilget søknaden sin. Det er nesten ti måneder, og det er altfor lang tid. Forskning viser at motivasjonen synker dess lenger man sitter i mottak, men ikke minst er det for lang tid å sitte uten å lære norsk.

Kommunalministeren og jeg var sammen på en konferanse i Bergen og diskuterte disse tingene. En av mottakslederne i Bergen sa at dette var en katastrofe, fordi man merket at folk hadde fått en mye vanskeligere hverdag. Det er ikke rart at kommunene er skeptiske, for hvis folk kan dårlig norsk, er det vanskeligere for dem å komme seg i arbeid. I tillegg er Aetats rolle i introduksjonsprogrammene og økonomien som ligger i det, uklar. Man er nødt til å kunne norsk for fullt ut å kunne delta i introduksjonsprogrammer, også for å få seg ufaglærte jobber.

Odd Roger Enoksen (Sp): Det er vel bred enighet om at langvarig opphold i mottak er den verst tenkelige situasjonen både for asylsøkere og for samfunnet som helhet. Det hindrer en vellykket integrering, det reduserer mulighetene til å lære norsk fort, og det reduserer også mulighetene til å få seg arbeid og dermed kunne klare seg på egen hånd uten hjelp fra samfunnet så raskt som mulig.

Det er riktig som statsråden sier, at for langvarig opphold i mottak ikke er noen ny situasjon. Det er et problem som de fleste kommunalministre har slitt med, undertegnede inkludert. Jeg tror vi skal være såpass ærlige at vi tar et felles ansvar og innser at dette ikke er noen ny situasjon. I min tid hadde vi en særdeles stor tilstrømming av flyktninger og asylsøkere, ikke minst på grunn av Kosovo-konflikten, som satte apparatet på svært store prøver i forhold til å klare bosetting. Men samtidig ble integreringstilskuddet økt for første gang på mange år, så her er det mange som har en historie i forhold til ikke å ha gjort den jobben som bør gjøres. Men det at situasjonen ikke er ny, gjør selvfølgelig ikke behovene for tiltak noe mindre, tvert imot. Kommunene er krumtappen i bosettingsarbeidet, og det er mange kommuner som gjør en prisverdig innsats. At kommunene i dagens situasjon er mer tilbakeholdne i forhold til bosetting, er for så vidt ikke så vanskelig å forstå. For det første er kommuneøkonomien strammere enn noensinne. Mange kommuner makter ikke engang å opprettholde lovpålagte oppgaver. De sliter hver eneste dag med kutt i de lovpålagte oppga-

vene overfor egne innbyggere og kvier seg derfor for å påta seg nye oppgaver.

I tillegg øker arbeidsledigheten. Dermed minker også mulighetene til å få til en vellykket integrering, som også innebærer at de som blir bosatt, så raskt som mulig skal ha et arbeid. Når så stortingsflertallet etter forslag fra Regjeringen har redusert perioden for arbeidsledighets-trygd, har man altså på toppen av det hele skjøvet flere over til sosialkontorene, og dermed også økt kommunenes kostnader på dette området. Mange kommuner er med rette redde for å ende opp med økte sosialutgifter. Når da kommunalministeren i sitt første innlegg mer enn antydte, riktignok med adresse til Arbeiderpartiet, at partiene sentralt bidrar til at kommunene ikke driver aktiv bosetting som en demonstrasjon mot kommuneøkonomien, går kommunalministeren for langt. Det var ikke mulig å oppfatte kommunalministeren på noen annen måte.

Vi har et felles ansvar, og det er et ansvar som Regjeringen også i aller høyeste grad sitter med. Det blir for enkelt bare å sende ballen over til kommunene, også i denne saken. Det er nødvendig at Regjeringen tar sitt ansvar i forhold til kommuneøkonomien, i forhold til fortsatt å øke integreringstilskuddet, ikke minst i forhold til å øke tilgangen på egnede boliger, og til slutt i forhold til at norskopplæringen i mottak er blitt fjernet. Dette var et særdeles viktig tiltak for å gjøre det enklest mulig for kommunene å få til bosetting så raskt som mulig.

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen (A): Det er bekymringsfullt når en får signaler fra en rekke kommuner som tyder på at det er mindre vilje til å bosette flyktninger nå enn tidligere. Det er et forhold som bør bekymre oss alle.

Jeg registrerer at 90 kommuner har sagt nei eller har utsatt saker, slik interpellanten viste til i sitt første innlegg. Derfor er det behov for at statsråden og hennes departement tenker grundig gjennom hva som er årsakene til det, og hva som kan gjøres i et samspill med Kommunenes Sentralforbund for å stimulere kommunene til å øke sin interesse for å ta imot flyktninger. Det beklagelige faktum er jo at flere blir sittende i mottak i lengre tid etter at de har fått oppholdstillatelse, med de problemer det måtte medføre.

Jeg er naturlig nok enig i de forhold som interpellanten har påpekt som viktige årsaker til det som nå skjer. Det at kommunesektoren har en så vanskelig økonomisk situasjon, bidrar selvfølgelig til å gjøre det vanskeligere for kommunene å ta på seg den type oppgaver som vi her snakker om. Det andre er at grep som f.eks. Regjeringens forslag om endringer og innstramminger i forhold til språkopplæringen heller ikke akkurat har stimulert til økt vilje i kommunene til å ta imot flyktninger. Og sist, men ikke minst, har interpellanten pekt på manglende rammer i Husbanken og den betydning det også har for å kunne bosette flyktninger.

Jeg registrerer at statsråden antyder at Arbeiderpartiet bruker penger to ganger. Det er ikke riktig. For det første har Arbeiderpartiet altså foreslått 2 milliarder kr mer i utlånsramme til Husbanken. Det ville gjort det mulig å

bygge flere boliger, som har betydning også for flyktninger på grunn av den virkningen det har i det generelle boligmarkedet. Det andre er at Arbeiderpartiet har foreslått betydelig økte bevilgninger til boligtilskudd. Det gir rom for å bygge flere utleieboliger for ungdom uten særskilte problemer, men det gir selvsagt også rom for å bygge mer for flyktninger på grunn av at den samlede rammen som er til disposisjon, er større, og at det derfor også er muligheter for å bedre boligtilbudet generelt.

Så merket jeg meg at representanten Sandberg viste til at det her er regjeringspartiene og Arbeiderpartiet som utgjør samarbeidspartnerne, og ikke Fremskrittspartiet og regjeringspartiene. Jeg tror nok representanten må ta inn over seg her som på andre områder at Fremskrittspartiet har inngått et budsjettforlik med regjeringspartiene som innebærer så stramme økonomiske rammer at det vanskeliggjør kommunenes aktivitet også på dette området. Man har inngått et budsjettforlik som har konsekvenser for språkopplæringen. Man har inngått et budsjettforlik med de rammer som gjelder for boligfinansieringen. Arbeiderpartiet har hatt andre vurderinger på alle disse områdene.

Karin Andersen (SV): Det dårligste bidraget til å få bosettingen til å fungere bedre enn i dag har Regjeringen gitt ved å fjerne norskundervisningen. SV tror at det beste bidraget som vi kan få på plass, er en introduksjonsprogramordning som er finansiert slik at vi vet at vi lykkes med den. Det som blir viktig, er å få kommunene til å etablere arbeidet med integrering og bosetting som en varig oppgave. Dette er ikke en skippertaksoppgave som man kan gjøre av og til. Derfor synes vi at de innspillene som Peter Gitmark kom med under debatten nå, om en treårig avtale med UDI og at man ser på når avtaleperioden skal inngås, var positive bidrag. Det kan også virke i retning av at man får en mer langsiktig jobbing med det.

Jeg har lyst til å peke på noen få punkter. Det ene er psykiatri, som har vært nevnt her. Det er ingen tvil om at dette er et alvorlig problem, det er det jo i den norske befolkningen også. Man må få et bedre system for å sikre at de som virkelig har store psykiske problemer, både får helsehjelp og blir tatt hånd om på en måte som gjør at de ikke er en fare for seg selv og andre.

Da vi behandlet utjamningsmedlingen, vedtok Stortinget at det skal lages en trygdeordning for asylsøkere og flyktninger som ikke har opptjening i folketrygden. Det er veldig mange kommuner som peker på at dette er et problem, og dette er en oppfordring til Regjeringen om å komme med denne ordningen så raskt som mulig. Dette gjelder de varige sosialklientene som kommunene frykter.

Så ville det også hjelpe om man hadde fått på plass en ordning der mottak for enslige mindreårige asylsøkere var etablert med en standard som barnevernsinstitusjoner, og at man fikk på plass en forsterket fosterhjemsordning for disse asylsøkerne. Det er også disse vi vet at det er vanskelig å bosette, og som lider størst skade av å sitte lenge i mottak og ha en uavklart situasjon. Dette ville bidra vesentlig.

Så sier statsråden at det ikke går an å akseptere at kommuner ikke oppfyller bosettingsforpliktelsene sine. Det er vi for så vidt enig i. Jeg har tidligere hørt at statsråden har sagt at hvis man ikke får til denne bosettingsordningen, må man finne andre tiltak. Statsråden sa også nå at man skal se på dette utover våren. Da synes jeg statsråden må si hva slags tiltak hun da i så fall kan sette inn. Betyr det at hun kan tenke seg en ordning med fri bosetting? Betyr det at hun kan tenke seg en ordning der kommunene skal tvinges til å ta imot et visst antall? Hvilke tiltak er det statsråden ser for seg er brukbare for å få på plass en bosettingsordning der færre blir sittende lenge i mottak, særlig etter at de har fått et positivt vedtak? Jeg tror ingen er interessert i at det skal fortsette slik det er i dag.

Signe Øye (A): Avslutningsvis et par punkter: Det ene er det som representanten Karin Andersen tok opp om at flyktninger som har kort botid her i landet, ikke kommer inn under alderspensjonsordningen. Dette er et irritasjonsmoment som kommunene stadig tar opp. Det betyr at disse personene blir avhengige av sosialhjelp så lenge de lever og blir en belastning for kommunene. Jeg vet at det har vært jobbet lenge med dette i departementet. Nå burde vi få en løsning på dette, slik at vi får denne saken ut av verden.

Det som forundrer meg, er noe statssekretæren i Kommunaldepartementet sa til Kommunal Rapport den 13. februar i år, at grunnen til at kommunene ikke tar imot flere flyktninger, er at det er blitt en mindre positiv holdning etter 11. september 2001. Jeg synes uttalelsen var ganske oppsiktsvekkende, og det er i hvert fall ikke de samme signalene som vi får fra kommunene, når vi snakker med dem. Derfor håper jeg statsråden kan avkrefte at problemet ligger der.

Så har representanten Sandberg igjen vært oppe på denne talerstolen og fraskrevet seg sitt ansvar i forhold til den problematikken vi nå har debattert. Det går ikke an å si at det ikke har noen betydning hvordan kommuneøkonomien er, og det går heller ikke an å si at kutt i norskopplæringen ikke har betydd noe i forhold til velvilligheten eller viljen hos kommunene til å ta imot nye flyktninger.

Så er det slik at det faktisk sitter over 250 enslige mindreårige og venter på å kunne flytte til en kommune i dag. Og UDIs Regionkontor Øst gikk ut med en oppfordring til kommunene om å gjøre en ekstra innsats for å bosome noen av disse barna. Det var noen kommuner som sa ja, men samtlige kommuner bl.a. på Romerike sa nei. Det er det all grunn til å ta på alvor, og jeg kunne tenke meg at statsråden sa noe om hvorledes hun mener man kan ta tak i dette.

Ellers kan jeg ikke se at statsråden har gitt noen spesielle signaler om noen politiske grep som vil bedre situasjonen framover, og derfor er det all grunn til at vi må følge med på dette. Nå sier statsråden at man skal vurdere dette utover våren, og det ville være ønskelig om hun nå fra denne talerstolen kom med noen signaler om hvordan hun mener dette bør tas tak i.

Statsråd Erna Solberg: Jeg er glad for at vi alle er enige om at det er viktig å få til bosettingen. Jeg har likevel lyst til å minne om at siden 1994 har kommunene aldri gjort en så stor dugnad som de gjorde i 2002, og også 2003 ser ut til å bli et meget bra år. Altså: Det er mange som sier ja, og jeg synes det er veldig viktig at man også fokuserer på alle de kommunene som faktisk bidrar og gjør en innsats i bosettingsarbeidet.

Britt Hildeng sa at vi ikke klarer å oppfylle våre internasjonale forpliktelser. Vi må være klar over at i internasjonal sammenheng i Europa, er vi blant dem som har kortest saksbehandlingstid i asylsaker. Vi har også valgt en modell i Norge hvor lokaldemokratiet avgjør om vi klarer bosettingsmålene eller ikke. Danmark har tvangsbosetting, altså man bestemmer hvor mange hver kommune skal ta imot, og dem må man ta imot. Sverige har 50 pst. av sine bosettinger på direktebosetting, dvs. at personer flytter til en kommune i asylperioden, og får de opphold, så blir de der og deltar i et integreringsarbeid. Modellen i andre land er at de får til raskere bosetting, men til en kostnad når det gjelder vedtakene i forhold til lokaldemokratiet som vi ikke har villet ta i Norge – noe som senest kom frem under diskusjonen våren 2001.

Jeg har ikke lyst til å spekulere i alternative metoder for bosetting. Jeg har på en konferanse blitt spurt om alternativet tvangsbosetting, og jeg har sagt at da kan direkte bosetting være like riktig. Men det er altså hypotetiske debatter. Jeg har sagt i mitt svar til interpellanten at jeg mener vi skal ha bosettingsordningen slik den er vedtatt, og slik den nå er bygd opp, og la det apparatet som nå er laget, få virke en periode for å se om det fungerer. Og så langt, selv om vi ikke når målene våre, har vi oppnådd ganske mye.

Representanten Gitmark var inne på flere tiltak, som selvfølgelig kan bidra til mer stabilitet i ordningen – at man kan se på kvalitetsutvikling over flere år ved å ha mer faste avtaler. Ikke minst kommer det til å være viktig i forhold til mindreårige. Vi jobber her med et helt nytt bosettingskonsept, der det å ha en samarbeidspartner blant enkeltkommuner som rett og slett kan og vil gi oss lengre avtaler, kan være én viktig modell.

Så til Sandberg vil jeg bare si at det ikke er nytt at vi vil lette presset ved å se på asylpolitikken. En av de viktigste grunnene til at vi fjernet 15-månedersregelen, var jo faktisk at det var en rekke personer som fikk opphold i Norge bare på grunn av lang saksbehandlingstid – den bygde seg opp under den forrige regjeringen – som ikke hadde behov for beskyttelse. De som ikke hadde behov for det, fikk altså bosetting. Det synes jeg gir mindre troverdighet til hele flyktningpolitikken, men det er også en belastning i forhold til kommunene.

Det er mange andre ting jeg kunne valgt å kommentere. Jeg har bare lyst til å si én ting. Det er altså ikke slik at lavere bosettingstall er skyld i at norskopplæringen er fjernet. Det er ingen indikasjoner på det. Det er fortsatt slik at når man kommer ut etter å ha vært bosatt, har man fått norskopplæring. Det er overføringsflyktningene som ikke har norskopplæring i det hele tatt ved bosetting i kommunene. Jeg synes det er litt påtakelig at Arbeider-

partiet bare kuttet halvparten, men det høres ut som om de ikke kuttet noe. De la altså opp til et meget komplisert system. Og til slutt til Arbeiderpartiet: Skal man gi 60 pst. dekning, som, slik jeg forstod det, var viktig i enkelte tettbygde strøk, så gir bevilgningen på 112 mill. kr mer som de hadde i budsjettet, 200 flere boliger, og da er det ingenting igjen til ungdoms- og utleieboliger. Det er dobbeltbudskap det man holder på med.

Presidenten: Da er behandlingen av sak nr. 3 avsluttet.

S a k n r . 4

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 12.45.
